

Forord

Når børn og unge vælger kriminalitet som vej – eller udvej – ligger der ofte lang tids mistrivsel bag. Det kan være mistrivsel i familien, i omgangskredsen eller i skolen. En vigtig opgave for faggrupper, der arbejder med børn og unge, er derfor at se symptomerne på mistrivsel, før barnet eller den unge udvikler en kriminel adfærd - og at sørge for børnenes trivsel, når de møder dem i arbejdsmæssige sammenhænge.

Udgangspunktet for denne publikation er en række teorier om børns trivsel. Hvilke behov skal opfyldes for at børn og unge får optimale opvækstvilkår? Og hvilke perspektiver har denne viden for det kriminalitetsforebyggende arbejde?

Artiklerne i publikationen er redigeret ud fra fem mundtlige indlæg på konferencen "Fremtidens Børn", som rådet holdt i eftersommeren 2000. Indlæggene blev holdt af:

Professor, dr.jur Flemming Balvig,
Psykolog Knud Erik Pedersen,
Lektor Flemming Mouritsen,
Idéhistoriker Finn Thorbjørn Hansen og
Cand.pæd.pæd. Hans Jørgen Kristensen.

Tak til dem for de inspirerende "byggeklodser", som rådet nu har forsøgt at sammensætte til et materiale, der kan inspirere til nye tanker i det forebyggende arbejde.

Praktikere, der møder børnene dagligt, er målgruppen for denne publikation. Derfor har det også været vigtigt at videregive deres forslag til og erfaringer med arbejdet. En væsentlig del af konferencen var baseret på gruppediskussioner netop blandt praktikere fra forskellige faggrupper. Hovedkonklusionerne fra disse gruppediskussioner er samlet i en række fokuspunkter i afsnittet "At arbejde kriminalpræventivt".

Publikationen præsenterer derudover fire konkrete kriminalpræventive projekter, som knytter teori og praktik sammen.

Projekterne er eksempler på, hvordan man kan arbejde med forebyggelse over for børn og unge generelt, og over for truede børn og unge.

Det Kriminalpræventive Råds mangeårige erfaring med kriminalpræventive projekter og udviklingsarbejder har vist, at tværfagligt samarbejde mange gange giver det bedste resultat. Det lokale SSP-samarbejde, samarbejdet mellem Skolen, Socialforvaltningen og Politiet, bør i mange sammenhænge være det forum, som koordinerer og igangsætter initiativer over for problemer i lokalområdet. Fra rådets side er der i pjecen "SSP-samarbejde - Forudsætninger og organisation" redegjort for, hvilke overvejelser, vurderinger og beslutninger, der lokalt kan sikre et optimalt forebyggende arbejde i SSP-regi. En undersøgelse fra år 2000, "SSP-samarbejdet - Udvikling og perspektiver", supplerer med forslag til en kvalificering af det SSP-samarbejde, der finder sted i dag. SSP-samarbejdspartneres faglige indsigt er nødvendig for en helhedsorienteret indsats, men der er også behov for en dyberegående viden om forebyggende emner, hvis arbejdet skal optimeres.

Det Kriminalpræventive Råd håber, at de synspunkter og den viden, som publikationen indeholder, vil blive genstand for refleksion og diskussion blandt faggrupperne – og at det vil sætte sig spor i det forebyggende arbejde. Arbejdet bæres af, at praktikere på gulvplan tager et medansvar for børns og unges opvækst og dermed for deres personlighedsudvikling og socialisering. Målet må være, at alle børn hjælpes hen imod optimale fremtidsmuligheder.

Eva Smith
Formand for
Det Kriminalpræventive Råd

Per Bredholt Frederiksen
Formand for Udvalget for
Kriminalpræventiv Orientering

At arbejde "kriminalpræventivt"

Det er Det Kriminalpræventive Råds erfaring, at der generelt er behov for en dyberegående teoretisk viden om, hvordan det kriminalpræventive element kan indgå i det traditionelle arbejde med børn og unge. Denne publikation præsenterer i kort form forskellige teorier om børns optimale opvækstvilkår. Samtidig indeholder den eksempler på forskellige projekter, som bruger det teoretiske grundlag aktivt i forebyggende øjemed.

Den kriminalpræventive grundtanke er, at hvis børn og unge får gode udviklingsmuligheder, vil der være færre, der vælger en kriminell adfærd. Faggrupper, der arbejder med børn og unge, har et medansvar for, at børn og unge udvikler den handlekompetence og den værdibevidsthed, der gør, at de fravælger kriminalitet og misbrug.

De fem teoretiske indlæg i "Fremtidens Børn" tager udgangspunkt i følgende fagområder: Kriminologien, psykologien, pædagogikken, kultursociologien og filosofien. Håbet er, at den viden og de erfaringer og forslag, som publikationen indeholder, vil inspirere faggrupperne til at arbejde målrettet og bevidst med både den generelle kriminalitetsforebyggelse og den specifikke forebyggelse over for børn og unge, der er omsorgs- eller opdragelsessvigtede.

Teorierne blev diskuteret på en konference i eftersommeren 2000 af fagfolk, som alle har praktisk erfaring med børn og unge, bl.a. fra folkeskolen, sociale institutioner, det boligsociale arbejde og i politiet. Essensen af gruppediskussionerne indgår som fokuspunkter i dette afsnit.

Problemdefinition er nødvendig

Målet for den forebyggende indsats afhænger af, hvordan man definerer problemet:

- Vil man først gribe ind, når kriminaliteten er begået?

- Vil man forebygge, at børn og unge bliver kriminelle, ved at bearbejde årsagerne til kriminalitet?
- Eller vil man sikre, at alle børn får mulighed for at opbygge handlekompetence og dermed bevidsthed om at vælge et godt liv?

Der er ofte tale om et både/og, men det er væsentligt, at man klargør vigtige begreber og definitioner i sit arbejde. Prioriteringen af målgrupper og fastlæggelse af de aktuelle indsatser vil være helt afhængig af, hvor vægten lægges i det overordnede formål.

Hvis man ønsker at arbejde med grundlæggende forebyggelse - eller opbygning af handlekompetence - er det ofte for sent at rette blikket mod de børn, der allerede har begået kriminalitet. Derimod vil det være ønskeligt, hvis de professionelle medtænker forebyggelse, så snart de bliver opmærksomme på fx svigt eller overgreb, for at de herefter - alene eller i samarbejde med andre faggrupper - kan iværksætte kompenserende tiltag og samtidig sikre mulighederne for barnets optimale trivsel og udvikling.

Ved at fokusere på en tidlig indsats, kan man måske komme frem til at pege på, hvilke professioner, der igennem barnets forskellige aldre bør have ansvaret for det forebyggende arbejde.

Værdibevidsthed som grundlag

Måske er det filosofien, der skal være det basale fundament for børnenes udvikling. Mange forhold i arbejdet med kriminalprævention afhænger nemlig af ens egne valg; valg, som er truffet ud fra en eksistentiel værdibevidsthed og prioritering. (Se fx Finn Thorbjørn Hansen s. 16).

Spørgsmålet "hvad er et godt liv?" er eksistentielt - og svaret er forskelligt alt efter, hvem man spørger. Vi skal i højere grad spørge børnene og de unge. Hvad mener de, er et godt liv? Men faggrupper, der arbejder med børn og unge,

bør også være bevidste om egne - og institutionens - værdier. Man kan starte med at spørge:

- Hvad er "det gode liv" for os?
- Hvordan bliver vi bevidste om vores egne værdier og livssyn?
- Hvilke værdier kan vi blive enige om er fælles og de vigtigste?
- Hvordan kan vi i vores arbejde signalere fælles værdiopfattelse?

Måske er det mere en værdibevidsthed end en egentlig faglighed, der skal ligge bag de beslutninger, man træffer i institutionel sammenhæng. Den faglige indfaldsvinkel kan måske bruges til at tydeliggøre de værdier, man baserer sit arbejde på.

Fokuspunkter fra konferencen:

1. De professionelle kompetencer
Konferencens deltagere formulerede en række redskaber og kompetencer, som de professionelle skal besidde eller har brug for, når de arbejder kriminalpræventivt.

En vigtig kvalifikation for at kunne arbejde kriminalpræventivt er bevidstheden om eget værdigrundlag, egen faglighed og ydmyghed overfor samme. Sagt med deltagernes ord: "Kend din faglighed og

kend dine begrænsninger. Lad ikke dine egne værdier tage overhånd - det kan føre til stigmatisering".

Ved at kende sine egne faglige begrænsninger, er man også i stand til at inddrage andre faggrupper på det rigtige tidspunkt. Ingen bør stå alene med de tungeste problemer, men sammen med andre faggrupper kan man gøre en mere helhedspræget indsats. Der var generelt hos konferencedeltagerne et ønske om at opkvalificere det tværfaglige samarbejde. En kvalificering af SSP-samarbejdet blev nævnt som en af vejene.

2. Børn og unge som medspillere

Der er sket et historisk skred, som gør, at de unges frirum er begrænset. Børnene og de unge er omfattet af kontrol i de fleste timer af døgnet - og deres udfoldelse er blevet pædagogiseret og styret. Der er brug for plads til børns udfoldelse og en større accept af deres uformelle udtryksformer. Det skal indarbejdes i det forebyggende arbejde. (Se bl.a. Flemming Mouritsen s. 38).

Et andet aspekt er, at "de færre er blevet værre". Det forebyggende arbejde skal tage højde for dette, og indsatsen skal justeres. (Se bl.a. Flemming Balvig s. 35).

Forslag til udvikling af de professionelle kompetencer:

- Undervisning i forebyggelse bør integreres i alle grunduddannelser. Allerede uddannede medarbejdere bør have mulighed for efteruddannelse i forebyggende arbejde.
- Medarbejdernes uddannelse/efteruddannelse skal i højere grad lægges vægt på at udvikle tolerance, forståelse og evne til at lytte og vejlede. Herunder hører også bedre forståelse for andre kulturer.

Faggrupper, der arbejder med børn og unge, skal ikke blot være fagligt velfunderede. De skal også være værdibevidste, tolerante, lyttende og opmærksomme, mente konferencedeltagerne.

Citater fra konferencen:

- om de professionelle:

“Den væsentligste kompetence, en professionel kan have, er at kende sin egen faglighed, at erkende sine begrænsninger og at vide, hvem der kan tage over eller supplere hvornår”.

“Når du giver op - så lad andre tage over”.

“Den rummelige skole” blev et tilbagevendende begreb for fagfolkene på konferencen. Der skal fx være plads til samarbejde med andre faggrupper, differentierede læringsstrategier, accept af andre kulturer, tilbud til de 3% marginaliserede børn samt krisehandleplaner til at tackle konflikter.

Bedre vilkår for børns udvikling:

- Det forebyggende arbejde skal starte tidligt. Der bør i højere grad arbejdes bevidst og målrettet med træning af børns sociale færdigheder allerede i børnehaven og børnehaveklassen.
- På den ene side skal børn og unge guides af voksne - og på den anden side skal børn og unge have plads til uformelle udtryksformer. Der skal arbejdes på at forene det, der kan synes som modsætninger.
- Der må etableres mødesteder, som ikke er gennemregulerede, hvor de unge selv står for planlægningen af aktiviteterne og selv tager ansvar.
- Ung til ung-dialog bør støttes, og netværk af unge bør etableres.
- Målet må være, at alle børn bliver reflekse og bevidste om deres eget stædet og formåen.

3. Skolen som krumtap

Skolen er på flere måder omdrejningspunktet for børnenes hverdag og der

med også for den kriminalpræventive indsats. Meget tyder på, at børns succes i skolen også indvirker på deres forhold til kriminalitet. Derfor får skolen en meget central rolle i kriminalpræventive spørgsmål. (Se bl.a. Hans Jørgen Kristensen s. 25).

Forslag til kriminalprævention i folkeskolen:

- Skolen skal tilstræbe større rummelighed og flere og anderledes fleksible tilbud. Det gælder bl.a. accept og integration af andre kulturer. Skolen skal også være rummelig over for andre faggrupper - bl.a. ved at forbedre samarbejdet mellem lærere og pædagoger og ved en kvalificering af SSP-samarbejdet.
- Skolens ledelse bør koordinere det forebyggende arbejde.
- Det forebyggende arbejde og “Kriminalpræventiv undervisning – en vejledning” fra Det Kriminalpræventive Råd bør implementeres i skolernes læseplaner, ligesom det forebyggende

arbejde må være en del af skolernes handleplaner/virksomhedsplaner.

- Skolens læringsstrategi er væsentlig i forhold til børns trivsel. Der må anvendes differentierede læringsstrategier i den almindelige undervisning, så alle børn lærer noget og trives i skolen.
- Skolen må udvikle andre pædagogiske metoder - herunder praktiske og/eller andre separate tilbud til de marginaliserede børn og unge.
- Skolerne skal formulere krisehandleplaner over for større problemer/konflikter. Det kan fx være mobning og vold.

4. Forældreinvolvering

Fagfolkene var grundlæggende enige om, at ansvaret for børnene primært ligger hos forældrene. Men det er også tydeligt, at nogle forældre skal lære at tage forældreansvaret alvorligt. Derfor lød et af forslagene på en egentlig “forældreuddannelse”.

Forslag til involvering af forældrene:

- Forældrene er vigtige forbilleder og rollemodeller. Hjemmets ressourcer skal medtænkes i arbejdet, og samarbejdet mellem institutionen/skolen og hjemmet skal styrkes.
- De professionelle forventninger til forældrene skal præciseres og gøres tydelige over for forældrene.
- Forældrene skal involveres i diskussion, debat og dialog om det gode liv og den gode skole. Man kan indgå “kontrakter” om forskellige spørgsmål - fx holdningen til alkohol, fester o.lign.
- Forældre-netværk af ressourcer stærke forældre kan etableres til at hjælpe svage forældre.

5. Perspektiver i det forebyggende arbejde

Helt overordnet kan fagfolkernes forslag til perspektiver i det forebyggende arbejde formuleres som et ønske om, at indsatsen bliver mere holdningsdannende, værdisættende og giver børnene mulighed for at tilegne sig handlekompetence. Indsatsen bør starte tidligt, og ikke først når det er gået galt.

I mødet med børnene og de unge er det vigtigt:

- At komme med realistiske udmeldinger i forhold til de unges fremtidsdrømme.
- At lytte, tage de unge alvorligt og vise dem respekt.
- At signalere klare holdninger og værdier.
- At skabe rum, plads og rammer for de uformelle aktiviteter.

På spørgsmålet om, hvem der har ejerskabet af de kriminalpræventive opgaver, er der mange svar. Lettest er det at lægge ansvaret over på andre faggrupper eller på forældrene. Mere perspektivrigt er det dog at erkende, at alle, der arbejder med børn og unge, er medansvarlige for børnenes optimale udvikling. Bolden er herefter givet videre i håbet om, at de følgende tekster kan inspirere til nye tanker i det forebyggende arbejde.

Fire faste punkter:

Det kriminalpræventive arbejde skal ske ud fra en struktureret metode, hvor minimum fire punkter er fastlagt fra starten:

- Problemdefinition
- Årsagsbeskrivelse
- Indsatsens formål og målgruppe
- Faglige indfaldsvinkler, arbejdsfordeling og bidrag

Citater fra konferencen:

- om skolen

“Succes i skolen giver større mulighed for succes senere”

“Skolen skal være bedre til at inddrage. Vi er ubevidst medvirkende til polarisering. Lad os inkludere frem for at ekskludere”.

- om børnene og forældrene

“Hvad har det medført at børnene har været så meget i institution? Vi har styr på børnene fra morgen til aften. Den sociale kontrol er blevet overladt til det offentlige”.

“Børn bliver glade, når forældre involverer sig, men det må ikke udvikle sig til, at der oprettes vagtværn og lignende”.

“Kontaktforældreordningen i skolen bør videreudvikles. De kan skabe dialog til svage forældre - ikke blot bage kager”.

Børneliv med brudte relationer

Drømmen om livslange forhold eksisterer - selvom vi i dag oplever en verden fuld af skiftende kontakter og brudte relationer. Vi taler mere end nogen sinde om, hvor vigtigt det er, at børn har nærværende kompetente voksne at spille sammen med. Og på trods af dette oplever danske børn noget nær verdensrekord i brudte relationer. Psykolog Knud Erik Pedersen er i dette indlæg eksponent for tesen om, at børn skal have nære voksenrelationer for at kunne udvikle et godt liv.

Det er sagt mange gange, men kan ikke understreges tit nok: Den vigtigste betingelse for et godt liv er bevidstheden om at være elsket. "Mennesket er sådan indrettet, at hvis vi ikke værdsættes for dét, vi er, så forsøger vi at opnå opmærksomhed på andre måder. Det kan fx være ved at prøve at præstere noget, vi tror, vil give beundring. Hvis ikke vi kan få respons på denne måde, vil det næste være at spille med musklerne, eller ved at foretage os handlinger, så vi bliver foragtet og afskyet. Vi næres af andres opmærksomhed og tåler ikke isolation", siger Knud Erik Pedersen.

Tætte personlige relationer til kompetente voksne er helt essentielt, hvis børn skal trives og udvikle sig optimalt. Men personlige relationer er en mangelvare i dag.

Noget tyder på, at det er svært at skabe og fastholde tætte relationer i vores for travle liv. Familier splittes, og børnene oplever en omskiftelig tilværelse. Det er en moderne form for funktionalitet, når de fraskilte forældre skiftes til at have barnet og kan skrue op for karrieren på børnefri uger.

Børn får på denne måde nogle anderledes og atypiske relationer, når de skal omstille sig. Og det er måske forklaringen på, at tætte relationer er så efterspurgt en vare i dag.

En personlig relation er ikke det samme som en tæt kontakt. Kontakter er flygtige - man forbindes i et oplevelsesrum for et øjeblik. Man mødes og skilles. Personlige relationer er langtidsholdbare med stærke bånd. De er opbygget over tid og har et perspektiv for fremtiden. Ofte vil sandhedens time for de personlige relationer vise sig ved konflikter. Her vil det blive tydeligt, om vi kan lytte til hinanden og indgå kompromiser, eller om vi må bryde forholdet.

Personlige relationer

Den personlige relation er en nær forbindelse mellem to mennesker.

Den anerkendende personlige relation tåler en vis belastning eller adskillelse uden at bryde, fordi den:

- Er vedvarende over tid
- Har en historie
- Har et perspektiv for fremtiden

Relationen er en stærk tilknytning mellem mennesker, som er bæredygtig selv ved konflikter. Relationer kan også være båret af konkrete goder som fx penge, materielle ting eller et sted at være. Ikke alle personlige relationer er positive og anerkendende - nogle er udnyttende eller omklamrende.

Den personlige relation forveksles tit med kontakt. Men *kontakten* er en midlertidig forbindelse mellem to oplevelsesverdener. Vi træder ind og ud af kontakt med hinanden, mødes og skilles, tænder og slukker for kontakt.

Socialarbejdernes ansvar

Hvis familien ikke kan skabe de nære relationer, som er betingelsen for barnets trivsel, må de professionelle træde til. Læger, sundhedsplejersker, pædagoger, skolelærere osv. er væsentlige grupper i det forebyggende arbejde. På hver deres område har de mulighed

Knud Erik Pedersen

Psykologisk konsulent.
Magister i psykologi, specialist i psykoterapi og supervision.
Ledelseserfaring fra behandlingshjem og tidligere klinikchef fra Ungdomsklinikken i København.

Artiklen er redigeret ud fra Knud Erik Pedersens mundtlige indlæg på konferencen "Fremtidens Børn".

"Helst ønsker man at være elsket i mangel derpå beundret i mangel derpå frygtet i det mindste at være afskyet og foragtet.

Sjælen gysrer tilbage for det tomme rum og ønsker kontakt for enhver pris".

Fra "Dr. Glas"
af Hjalmar Söderberg

for at opdage, hvis et barn er udsat for svigt.

Men for at kunne gøre arbejdet bedst muligt, må de tro på deres egne umiddelbare fornemmelser, når et barn ser ud til at vantrives. "Hvis de professionelle lukker øjne og mund, når de har mistanke om, at et barn svigtes, risikerer vi, at der sker et dobbelt svigt", siger Knud Erik Pedersen. Det er de professionelle ansvar at blande sig og følge op, så der tages hånd om barnet. Det er et spørgsmål om at være sig sin opgave bevidst - også selvom det er svært at være den første, der sætter ord på problemerne.

Knud Erik Pedersen lægger også vægt på, at man er bevidst om styrken i det tværfaglige samarbejde. "Man skal ikke stå alene med sin viden. Hvis den bedste hjælp skal etableres, må vi ikke overse de ressourcer og erfaringer, der findes forskellige steder i systemet. Vi skal vurdere, hvordan vi bedst bruger hinanden".

Relationen til barnet

Socialarbejderen, der skal skabe en personlig relation til barnet, skal være bevidst om, at relationen bæres af flere forhold. Dels de rent praktiske og materielle forhold, som fx penge og aktiviteter, og dels dialog og opmærksomhed, som også er væsentlige elementer for barnet. Det er helt essentielt, at man i arbejdet viser engagement og interesse.

Fem elementer kan indgå i det sociale arbejde, når man opbygger relationer til et barn, der har brug for hjælp:

- *Dialog.* Barnet skal have mulighed for at snakke med og betro sig til den voksne og få svar.
- *Aktivitet og læring.* Fælles oplevelser og udfordrende aktiviteter styrker forholdet.
- *Sagsbehandling.* Sagen skal udredes. Der skal skaffes oplysninger, og der skal vejledes.
- *Formidling.* Der bygges bro til andre hjælpeinstanser.
- *Rekreativitet.* Der skal være tid til at slappe af med barnet, grine, ha' det rart uden krav om at præstere noget.

Det er vigtigt, at indsatsen mellem de forskellige instanser koordineres, så samarbejdet får de bedst mulige betingelser. Det er også vigtigt, at der er én person, som koordinerer arbejdet, så sammenhængen holdes. Relationerne betyder både, at barnet tildeles opmærksomhed og støtte, men også at man er fælles om aktiviteter. "Barnets relationer til de professionelle voksne forventes at hele sårerne efter følelsesmæssige og omsorgsmæssige svigt. Men man må gøre sig klart, at relationen til barnet er en arbejdsrelation, og altså ikke en privat og livslang relation", siger Knud Erik Pedersen.

Pejlemærker for det socialpædagogiske arbejde

Hvis arbejdet skal lykkes, må de grundlæggende rammer være i orden. I første omgang skal hverdagen fungere, før man kan hjælpe barnet på vej til en positiv udvikling. Processen kan illustreres i tre trin:

- Der skal etableres et kvalificeret hverdagsliv for barnet. Det betyder, at barnet helt konkret skal have oplevelser og udfordringer i det daglige. Det drejer sig om liv og læring i samspil med kompetente voksne.
- De voksne skal støtte barnets håndtering og bearbejdning af tab, traumer og smertefulde erfaringer. Der skal gøres plads til et refleksionsrum, hvor de voksne hjælper barnet igennem oplevelserne. Barnet skal have afgrænset de negative oplevelser for at kunne opbygge et nyt positivt grundlag at komme videre på.
- De voksne skal hjælpe barnet til at etablere et realistisk fremtidsperspektiv. Relationen mellem barn og voksen skal på et tidspunkt afvikles. Det er ikke realistisk at give barnet en tro på, at relationen er livslang, men man skal give barnet den erfaring, at positive relationer mellem mennesker er mulige.

Skolens rolle

Skolen er en selvstændig socialiserende faktor, som kan udvikle de relevante kompetencer hos børnene, og skolen har en væsentlig betydning for, om børnene får et godt integreret liv. En af lærerens

vigtigste roller er at være støttende og opmærksom - også over for de urolige og konfliktskabende børn. Man skal være opmærksom på ikke at pege børnene ud som afvigere. Hvis der først er sket en udskillelse, kan det blive afgørende for børnenes fremtidige muligheder.

“ Vi skal rummeliggøre normalinstitutionen og fastholde Sorteper, så den ikke hurtigt gives videre til specialinstitutioner. Her kan omkostningerne nemlig være, at der sker en udskillelse og stempling ”

Det kræver et stort engagement fra lærernes side at kunne rumme de særlige børn i normalundervisningen. Derfor skal lærerne sikres gode forhold til at kunne holde de konfliktfyldte forhold ud, som de arbejder med.

"Min erfaring med både velfungerende børn og børn i en afvigerposition viser, at de alle helt naturligt søger udvikling og mestring, hvis der gives rum til det. Mennesket er sådan indrettet, at det søger mod øget kompetence", siger Knud Erik Pedersen. Derfor er det vigtigt, at folkeskolen også indeholder muligheder for de svage elever - de som er i risikozonen for at blive isoleret.

Læreren er solist i klassen, og det kan være en hæmsko for et udbygget

samarbejde med forældre og med andre faggrupper. Det er her, man skal opprioritere arbejdet, mener Knud Erik Pedersen. Man skal sikre ressourcer mellem skole, socialforvaltning og andre relevante instanser. Lærerne skal ikke blot give en faglig vurdering af børnene. De skal have tæt kontakt med forældrene og jævnlig dialog. Forældrene skal føle sig tryggede ved at henvende sig til læreren for at snakke om vanskelige spørgsmål i forhold til deres barn.

Det frække, farlige og forbudte

Det hører med til overgangen mellem barn og voksen, at man eksperimenterer og bevæger sig på farlig grund. Vi skal anerkende de unges trang til at eksperimenterer. Men vi skal samtidig fungere som modeller for de unge ved at leve et eksemplarisk liv, som de unge kan forholde sig til. Det hører med til voksnes ansvarlighed, at vi blander os og sætter rammer og ind imellem er bedrevidende. Vi skal være "tovtrækkere" i den rigtige retning, når de unge kaster sig ud i det farlige og forbudte. Børn eksperimenterer med det farlige, frække og forbudte, men forældrene skal være gode tovtrækkere.

Hurtig hjælp

Det er aldrig for sent at hjælpe de børn og unge, som af den ene eller anden

grund har særlige behov. Knud Erik Pedersen opfordrer til en tro på fremtiden: "Vi skal bevare en optimisme og en tro på, at ingen børn er tabt. Men det kræver, at vi er opmærksomme på vores holdning til marginaliserede børn".

“ Såkaldt tidligt skadede børn kan godt blive velfungerende. Vi er tilpasningsdygtige og formår stadig at opbygge en grundlæggende tillid til andre senere hen, hvis relationerne er overbevisende **”**

Det er alt for nemt at sætte betegnelsen "afvigere" på børn, som ikke opfører sig som flertallet. Vi kan med denne opfattelse være med til at fastholde et forkert billede af børnene og i sidste ende en overbevisning om, at hjælp ikke nytter.

"I mange tilfælde kan der ske små mirakler", siger Knud Erik Pedersen. "Jeg har oplevet at såkaldte psykopater, drabsmænd og voldtægtsforbrydere,

der var frakendt medmenneskelighed og evnen til gensidige forpligtende kontakter, kunne blomstre og udvikle sig, når de blev mødt på en stærk, engageret, anerkendende måde omkring de ressourcer, de også havde".

Afviser og afvigelse

En *afviser* er en identitet og en helhedsbetegnelse for personen.

En *afvigelse* er en konkret afgrænset handling.

Vi skal betragte de marginaliserede børn som mennesker med afvigende adfærd – og ikke som afvigere.

Marte Meo – Hjælp til selvhjælp

På hovedgaden i Fredericia i et lille gult hus bor kommunens sundhedsplejersker. Som de træder ind ad døren med hvert deres videokamera under armen, fristes man til at tro, at de netop er vendt hjem fra ferie. Men historien er en anden. Videokameraet er et vigtigt redskab, som indgår i sundhedsplejerskernes daglige arbejde, og det har givet nye muligheder for at vejlede usikre forældre. Metoden hedder Marte Meo og har til formål at styrke relationen mellem forældre og barn.

En ung kvinde er blevet mor for første gang og har besøg af sundhedsplejersken. Moderen er meget frustreret, fordi hun ikke føler, hun forstår de signaler, barnet sender, og hun beder sundhedsplejersken om råd. Sundhedsplejersken får hurtigt øje på problemet, men hun har svært ved at overbevise moderen. Sundhedsplejersken kan ikke omsætte sin viden til billeder, som moderen også kan forstå.

Denne situation var indtil for ganske få år siden ikke usædvanlig for sundhedsplejerskerne i Fredericia, men efter de har indført Marte Meo-metoden, føler de sig bedre rustede til at hjælpe og vejlede de nybagte forældre.

Marte Meo-metoden er udviklet af hollænderen Maria Aarts og er en tre-årig terapeutuddannelse. Marte Meo betyder "ved egen hjælp", og det er en metode, der er baseret på, at man fokuserer på de ressourcer, der er i den enkelte familie. Ved at fremhæve og udvikle disse ressourcer lærer forældrene, hvordan de ved egen kraft kan forbedre kommunikationen med barnet og dermed også styrke relationen til barnet.

Birgitte Prior Larsen, Anne-Grethe Wiggers og Bodil Beier er ved at afslutte uddannelsen til Marte Meo-terapeuter, og de benytter alle metoden i deres daglige arbejde.

Anne-Grethe forklarer, hvordan forældrene selv henvender sig til dem med problemer, de ønsker hjælp til at få løst, og hvordan sundhedsplejersken derefter besøger familierne i deres hjem og video filmer forældrene i samspil med barnet. Videofilmene er oftest sekvenser af 5-10 minutters varighed, som sundhedsplejersken analyserer og efterfølgende gennemgår med forældrene.

"Vi hakker videofilmen i stykker og fremhæver de punkter, hvor det går godt" forklarer Birgitte, "på den måde ser forældrene, hvad de skal arbejde videre med og dermed blive bedre til". Sundhedsplejersken video filmer familien over en periode, hvor hun fokuserer på ét punkt ad gangen. Således udvikler forældrene langsomt deres ressourcer, og de lærer at overvinde problemerne ved egen hjælp. Ved at bruge videokameraet kan sundhedsplejersken nu sætte billeder på den viden, hun har, og hun får mulighed for at vise forældrene, hvad de skal arbejde med.

Selvværd, forudsigelighed og synlige principper

Marte Meo-metoden har den styrke, at den giver sundhedsplejersken mulighed for at gå ind og vise de enkelte forældre,

Marte Meo er en metode, som i stigende grad bruges af sundhedsplejersker i deres arbejde med spædbørnsfamilier. Her beskrives metoden af sundhedsplejerskerne i Fredericia.

hvordan de interagerer med barnet, og dermed kan man forholdsvis tidligt støtte op om relationen mellem forældre og barn. Denne relation er så vigtig, fordi den har stor indflydelse på, hvordan barnet videre udvikler sig.

Metodens mål er at gøre forældrene bevidste om, hvor vigtigt det er, at de lærer at blive opmærksomme på børnenes signaler og at følge op på de initiativer, børnene viser. Dette kan umiddelbart virke som små og banale ting, men for nogle forældre er det svært at få hold på, hvordan man håndterer det lille barn. Især unge forældre kan have svært ved at vide, hvordan de skal tale til og vise følelser over for barnet. Hvis barnet for eksempel kigger et bestemt sted hen, og moderen følger barnets blik og kigger med, vil barnet opleve en stor glæde, som er med til at styrke dets selvværd.

Har barnet således opdaget en fugl uden for vinduet, kan moderen også betragte fuglen og sige: "Der er en lille fugl", forklarer Anne-Grethe. Dermed bliver barnet bekræftet i, at moderen er interesseret og i, at dets iagttagelser har værdi. "Giv barnet tid", understreger Birgitte, "- og vent på, at det spiller ud, så dets initiativer ikke bliver overhørt". Bliver dette en del af dagligdagen, vil forældrene opleve, at de kan føre en "ordløs dialog" med barnet, og dets signaler vil blive lettere at læse. "Når forældrene samtidig sætter ord på de oplevelser, de deler med barnet, virker det yderligere bekræftende for barnet, og det bliver sikker på, hvad det er, det foretager sig", understreger Bodil.

Ved at forældrene fortæller barnet om dets oplevelser og om, hvad de gør, når de er sammen med barnet, bliver forældrenes handlinger også mere forudsigelige. Skal barnet i bad, fortæller man, at "vi skal ud at bade nu, hvor er det lækkert, hvor vi glæder os", forklarer Anne-Grethe. Ved at inddrage barnet i, hvad der sker, lærer det, at der er nogle faste rutiner, det skal gennemgå, hvilket giver stor tryghed i dagligdagen. Samtidig er den forudsigelige adfærd vigtig for,

hvordan barnet senere udvikler sine sociale kompetencer. Når forældrene fortæller barnet, hvad de gør, lærer barnet selv at sige, hvad det gør. Dermed bliver barnet selv forudsigelig, hvilket har betydning for, hvordan andre mennesker oplever det. Børn og voksne, som ikke er forudsigelige, er svære at være sammen med, fordi omgivelserne ikke ved, hvor de har dem.

Positivt lederskab

Når sundhedsplejerskerne viser forældrene, hvordan de skal fortælle, hvad de gør ved barnet, når det eksempelvis skal i bad eller skal pusles, lærer forældrene samtidig at tage lederskab. At tage lederskab betyder, at forældrene skal lære at takle konflikter med børnene og at sætte grænser. Man synliggør med andre ord nogle principper for barnet, forklarer Bodil. Når vi taler med vores børn, formulerer vi os spørgende, som om vi forventer et svar fra barnet. Vi spørger det lille barn: "Skal du ud i bad nu?" og udtrykker i virkeligheden, at vi allerede har taget beslutningen, at barnet skal i bad. Gennem Marte Meo-metoden kan forældrene lære at blive mere bevidste om deres sprogbrug over for det lille barn. Forklarer man i stedet barnet, at nu skal du i bad, så skal du have tøj på, og så skal du have noget at spise, så har man taget det, sundhedsplejerskerne kalder positivt lederskab. Forældrene lader barnet forstå, at der er nogle ting, det skal gøre, men barnet bliver ikke skræmt eller uroligt, fordi det får forklaret, hvad det oplever. Når forældrene således går ind og tager lederskab, bliver de en naturlig rollemodel for barnet, som lytter til og lærer fra den voksne.

Hvis forældrene således er opmærksomme på deres børns signaler, bekræfter deres initiativer og sætter ord på deres fælles oplevelser, samtidig med at de definerer nogle faste grænser, vil børnene udvikle sig til trygge individer med et stort selvværd og respekt for andre mennesker. Som Bodil udtrykker det: "Den trådløse forbindelse mellem forældre og barn skal være i ro".

Marte Meo i praksis

Både Birgitte, Bodil og Anne-Grethe har fra deres daglige arbejde med Marte Meo-metoden flere eksempler på familier, hvor metoden har haft en positiv virkning.

Birgitte fortæller om en familie, som hun besøgte kort efter, de havde fået deres andet barn. Moderen fortalte, at hun havde svært ved at få øjenkontakt med det nye barn. Birgitte optog derfor en video og viste efterfølgende moderen de sekvenser, hvor det gik godt mellem hende og barnet. I dette tilfælde var det, når hun forholdt sig afventende og lod barnet tage initiativ. Det vil sige, at moderen skulle lære at aflæse barnets signaler og følge bekræftende op på dem. Dette blev derfor det punkt, hun skulle arbejde videre med og efter tre-fire videooptagelser var problemet løst. Nogle måneder senere opstod et nyt problem; nemlig at barnet ikke ville sove. Familien og sundhedsplejersken aftalte endnu engang at lave en video, men de nåede aldrig så langt. Moderen havde lært fra de tidligere videofilm og samtalerne med sundhedsplejersken, hvordan hun selv kunne finde frem til problemet. Efter at hun selv havde fundet kernen af problemet, kunne hun selvstændigt begynde at arbejde med det, og hun fandt selv frem til en løsning.

Hjælp til selvhjælp

Birgitte er overbevist om, at moderen i dette tilfælde opnåede en dybere indsigt med hensyn til sit barn ved hjælp af Marte Meo-metoden, og at det samme ikke kunne være opnået gennem ord. Fordi moderen med egne øjne fik lov til at se og opleve de ting, som hun gjorde godt i interaktionen med barnet, fik hun mulighed for at fungere som sin egen rollemodel, og hun blev dermed i stand til selv at løse problemet med barnet. Samtidig gav denne positive oplevelse hende styrke til også at løse efterfølgende problemer selv - og som Birgitte udtrykker det, så er målet nået, når forældrene siger: "Det var meget godt du kunne komme, men vi klarede det egentlig selv".

Den vigtige forældre-barn-relation

Med Marte Meo-metoden har sundhedsplejerskernes arbejde ændret karakter fra at fokusere på fejl og faser til i stedet at fremhæve forældre-barn-relationen og de ressourcer, som forældrene selv besidder.

Dette er ikke uden betydning for det kriminalpræventive arbejde, da det ifølge psykolog Knud Erik Pedersen (se s. 9) er utroligt vigtigt for børn med nære voksenrelationer: "Tætte personlige relationer til kompetente voksne er helt essentielt, hvis børn skal trives og udvikle sig optimalt". Tætte relationer indebærer, at man kan indgå kompromiser og lytte til hinanden, hvilket Marte Meo-metoden er med til at sikre ved meget tidligt at udvikle barnets kompetence til at begå sig i samspil med andre.

Umiddelbart kan det ifølge Birgitte være svært at synliggøre det kriminalpræventive aspekt i deres arbejde, da det er så bløde værdier, de beskæftiger sig med. Men livslang erfaring inden for området viser ifølge de tre sundhedsplejersker vigtigheden af en tidlig indsats på området, da tidlige svigt oftest får store konsekvenser for barnet fremover. For de tre sundhedsplejersker hersker der derfor ingen tvivl om, at deres tidlige indsats på længere sigt er med til at skabe hele og trygge mennesker, der kan indgå i de nødvendige relationer og begå sig i samspillet med andre.

Litteratur om Marte Meo

Aarts, M.:
"Marte Meo Grundbog".
Holland Aarts Productions,
2000.

Birk Sørensen, J.:
"Ser man det, Marte Meo
Metoden i et udviklingspsy-
kologisk perspektiv".
Dafole Forlag, 1998.

Øvreide, H., Hafstad R.:
"Marte Meo - Marte Meo
metoden og udviklingsfrem-
mende dialoger".
Systeme, 1998.

Marte Meo-foreningens
hjemmeside:
www.martemeo.dk

De tre sundhedsplejersker,
(fra venstre) Anne-Grethe
Wiggers, Birgitte Prior
Larsen og Bodil Beier, har
gode erfaringer med Marte
Meo-metoden.

Værdier er ikke luftige sæbebobler

Finn Thorbjørn Hansen

Idéhistoriker. Har tidligere været højskolelærer og tilknyttet "Kaospiloterne". Finn Thorbjørn Hansen, nu forsker på Danmarks Pædagogiske Universitet, har bidraget til følgende bøger: "Kunsten at navigere i kaos", "Eksistenspædagogik - på vej mod en ny voksenpædagogik" og "Den sokratiske dialoggruppe - et værktøj til værdiafklaring".

Artiklen er redigeret ud fra

Finn Thorbjørn Hansens mundtlige indlæg på konferencen "Fremtidens børn".

I mange debatter om forebyggende arbejde med børn og unge forekommer der ofte begreber, som opleves lette og flyvende som sæbebobler. Det kan være begreber som "et godt liv" eller "det gode liv", som alle – også de truede og marginaliserede – skal have mulighed for at opnå. Men hvordan får man hold på værdierne, så de ikke bliver tom luft?

Der stilles krav om etik i det forebyggende arbejde – måske kædet sammen med forventninger om, at der ligger værdibevidsthed bag de valg, vi skal træffe. Og det er vel at mærke eksistentielle valg truffet på grundlag af vores egen positive identitet eller dannelse. Alle begreberne har en positiv klang, men bliver sjældent gjort konkrete eller fastholdt som et nødvendigt element – et etisk krav – når der skal handles her og nu.

Vi må starte med at stille krav til os selv om at kunne håndtere grundlæggende eller universelle værdier i en pluralistisk tid, før vi kan hjælpe børn og unge til "et godt liv". Det vil sige, at vi skal gøre os klart, hvordan vi som voksne finder den ballast, den eksistentielle køl, der kan være vores pejlemærke og ståsted. Først

herefter kan vi bidrage til, at børn og unge lærer at navigere i deres egen tilværelse frem mod et mål i den moderne tilværelses kaos.

Hvis målet er "det gode liv", så må vi voksne selv være dybt optaget af spørgsmål som:

- Hvad er meningen med livet?
- Hvad er det gode liv?
- Og hvem/hvad bestemmer det?

Ståstedet, der skred

Men et problem er, at vi voksne er blevet eksistentielt belastede: vi er blevet frisatte på mange områder, politisk, religiøst, seksuelt, økonomisk. Men mest problematisk er det, at vi er blevet kulturelt frisatte. Vi har fået muligheden for – eller er stillet over for et krav om "at skabe os selv". Og hvor er den enkeltes eller fællesskabets værdier så i den proces? Hvilke valg vil vi træffe for at kunne være troværdige over for børn og unge, så de ikke drukner i den kaotiske virkelighed?

Vi bør lægge os renæssancehumanisten Michel de Montaignes ord på sinde, understreger Finn Thorbjørn Hansen:

"Vi arbejder kun på at fylde hukommelsen og lader forståelsen og samvittigheden stå tomme. Som fuglene undertiden leder efter korn og flyver hjem med det i næbet, uden at smage på det, for at made deres unger med det, sådan går vore skolelærere rundt og nipper viden fra bøgerne, anbringer den mellem læberne - længere når den ikke for så blot igen at gylpe den op og sprede den for alle vinde.

Bierne stjæler snart fra den ene, snart fra den anden blomst, men de bruger byttet til at lave honning af, og den er helt deres eget værk, nu er det ikke længere hverken timian eller merian. På samme måde skal eleven omforme og sammensmelte det stof, han låner af andre og gøre det til sit helt personlige værk. Nemlig til sin egen dømmekraft."

Vi skal altså gå fra at være efterplaprende voksne til at være selvskabende mennesker, og kun ved at gøre dette kan vi gøre os håb om at skærpe elevernes eksistentielle dømmekraft.

Læring starter ved eros

Kan man forestille sig, at der er viden, som er nyttig, nødvendig, god for den enkelte - og at der tilsvarende er viden, der ikke er opbyggelig eller sund for os eller de børn og unge, som vi har ansvaret for? Hvad er det for et etisk filter, man som professionel eller forældre skal bygge op for at kunne sige: "Det her er sundt for mig - og for mine elever/børn; eller dette er ikke sundt for mig eller for dem, som jeg har ansvaret for?"

Etableringen af dette filter forudsætter en eksistentiel kompetence – en bevidsthed om, hvad der er godt eller rigtigt for mig som menneske og som socialt individ i et fællesskab.

Finn Thorbjørn Hansen stiller spørgsmålet: "Hvordan skaber man denne kompetence hos såvel de voksne som hos børnene og de unge?"

Vi skal som professionelle have forståelse for, hvad børnene og de unge værdsetter, har kært, er engagerede i - med de store ord: Hvad fanger deres eros,

deres lidenskab. Hvis vi ikke sikrer dette omdrejningspunkt, så vil al læring prelle af på eleverne som vand på en gås. Og så kan vi godt glemme alt om at udvikle elevernes kompetencer.

Åndelig dovenskab

"Når børn og unge har ondt i sjælen - keder sig og føler meningsløshed - så er det måske os voksne, der er årsagen hertil", mener Finn Thorbjørn Hansen.

“ Hvis alt bliver os ligegyldigt, og vi lever så bekvemt et liv, at vi ikke føler, at det er nødvendigt at tage det op til revision, så ender vi i den tilstand, som den danske teolog K.E. Løgstrup kalder åndelig dovenskab. I forhold til de unge skal vi imidlertid ikke fokusere så ensidigt på deres manglende lyst til at deltage i fællesskabet, men i stedet se dem som et symptom på, hvad deres forældre og de professionelle voksne, som har ansvaret for dem, har undladt ”

"Pointen er, at det er de voksne, der er årsagen til marginaliseringen af de unge. For vi har - rent ud sagt - skabt et kedeligt samfund, som en af mine elever på højskolen engang formulerede det. Han mente, at de politikere, som vi har valgt til at bestyre det, ikke længere er arkitekter, som strides om, hvis tegning til en ny samfundsbygning, der er bedst. De er blevet håndværkere, der kan reparere et vindue eller et hængsel, men som ikke ønsker en visionær diskussion om global overlevelse og livskvalitet i en tid præget af konsum, tv og øget vækst. Som han sagde: "Hvorfor egentlig engagere sig. Alt er jo gjort." Børn og unge har brug for, at vi voksne tager klarere stilling til mange af tilværelsens elementer og store spørgsmål, og lader denne stillingtagen og svar eller valg komme klart til udtryk over for de unge", siger Finn Thorbjørn Hansen.

Voksne, der mener noget

Finn Thorbjørn Hansen gengiver en episode på højskolen:

"En ung fyr ville holde et foredrag om ungdomssløvsind, og lærerne syntes, at det var fedt, for unge i dag gider jo ikke engagere sig - hverken politisk eller i deres omverden. De tænker kun på sig

selv, mener mange voksne. Men den unge fyrs pointe viste sig at være, at vi voksne er årsagen til de unges sløvsind. Om lærere fra '68-generationen sagde han: "Det tror fa'n, at der var gang i den i '68 - I havde én kultur og ét samfund og én flok lærere og forældre med nogle markante holdninger, I kunne spille op imod og gå i opposition til ved at skabe jeres egne holdninger. Sådan er situationen ikke mere - når vi spørger, hvad klokken er, svarer I "Ja, hvad synes du selv?" For jeres budskaber er blevet en lind grød. Men hvis I vil skabe engagerede frontløbere og ildsjæle ud af os, så er det op til JER at tage tæten - altså at tage stilling og afklare, hvad I egentlig selv mener, så vi har et grundlag at udvikle vores dømmekraft på."

Og eleven har jo fuldstændig ret, konkluderer Finn Thorbjørn Hansen: "Det er vores opgave og ansvar at gøre en indsats for at skærpe de unges etiske sorteringsfilter. Læreren, pædagogen, træneren og spejderføreren skal på banen og stå frem med deres egen identitet og en personlig kærlighed til det, de beskæftiger sig med. På den måde reduceres den unge ikke til klient, men ses som medspiller til skabelsen af et undersøgende

fællesskab, hvor de store og evigt gådefulde spørgsmål om, hvad det gode liv er, kan stilles."

En evig undren og søgen - og så dialog
Men husk alligevel på hvad Goethes ven Schiller skrev:

“ Følg den mand, der søger sandheden,
men flygt fra ham, der har fundet den! ”

Det er ikke fundamentalister, børnene og de unge skal møde, men voksne, der har nogle basale værdier, som de kontinuerligt og eksistentielt lader være udgangspunkt for en forholden sig til "de store spørgsmål"; de spørgsmål som børnene og de unge måske kunne have lyst til at gå i dialog om.

Vi skal dog ikke forsøge at nå frem til en ny stor sandhed, men alligevel erindre os Løgstrup, når han siger: "At affinde sig med pluralisme er åndelig dovenskab". I denne dualisme ligger der en stor pædagogisk og menneskelig udfordring.

Flere og anderledes kulturer
Udfordringen bliver fremover måske endda større end umiddelbart erkendt.
Vi må nemlig besinde os på, at vi i

Danmark ikke længere kan tale om én kultur, en monokultur. I takt med at Danmark modtager indvandrere og flygtninge, bliver vi nødt til at acceptere en flerkulturel situation, hvor der ligefrem udvikler sig et helt rodnet af kulturer.

Vi får altså at gøre med de multikulturelle børn og unge, og må derfor selv tilstræbe en ny multikulturel identitet, som må bygge på en åbning mod og tolerance over for andre eller supplerende værdier. Men at forstå os selv som en nation og som danskere med én kultur, ét folk, én rod kan ikke længere være de eneste mentale kort, vi har at navigere efter.

Udover den eksistentielle kompetence er det altså nødvendigt at udvikle interkulturel kompetence.

Desværre er der en tendens til at fastholde lokale sandheder i stedet for globale. Det strider mod de vilkår, der karakteriserer nutiden - og dermed børn og unges liv fremover, hvor både de politiske og de pædagogiske kodeord er globalisering og individualisering. Virkningen af kodeordene har indflydelse på den enkeltes identitetsudvikling og dannelse.

Jo mere vi frigøres fra vores egen kultur og frisættes fra traditioner, des mere skal den enkelte selv kunne skabe sit eget værdifundament og kunne argumentere for dets bæredygtighed. Men vi er oppe imod en postmoderne identitet, hvor dannelsesidealet måske er "den liberale ironiker". Inspireret af Søren Kirkegaard betyder det, at der dybest set ikke er nogen sandhed. Den liberale ironiker tror ikke, at der er nogen sandhed og forholder sig ironisk til dem, der tror, der er en sandhed - og må således gøre dét til sin egen sandhed: Ironikeren som dannelsesideal.

Vi skal eller bør i stedet for som professionelle være solidariske og værdibevidste, når vi "skaber os selv", fx som forbillede eller rollemodel for de børn og unge som vi har ansvaret for. Bl.a. de flygtninge og

indvandrere, som står mellem to kulturer og alligevel skal skabe sig et ståsted.

Finn Thorbjørn Hansen stiller spørgsmålet: "Hvordan kan vi hjælpe børn og unge med at danne sig selv, uden at det fører til en væren-sig-selv-nok, eller at de danner identitet ud fra et tilhørsforhold til en eventuelt marginaliseret gruppe/bande? Hvordan opnå en eksistentiel selvudvikling i mødet med andre værdier?"

I det tværfaglige forebyggende samarbejde kan man måske kvalitativt - i hvert fald eksistentielt og værdibevidst - forbedre arbejdet eller skabe et bedre fundament ved gennem den åbne og dømmefri dialog at afdække aktørernes menneskesyn. Det gælder vores syn på børn og unge, vores samfundssyn og livssyn. Vi er nødt til at afdække, hvad det er for et overordnet eksistentielt værdigrundlag, der ligger til grund for vores praksis i arbejdet med børn og unge. En klar bevidsthed om vores eget værdigrundlag er det bedste udgangspunkt, når vi skal have børnene til at skabe deres værdier.

Hvordan man konkret kan lære at foretage denne værdiafklaring eventuelt sammen med kollegaer, finder man et bud på i Finn Thorbjørn Hansens seneste bog "Den sokratiske dialoggruppe - et værktøj til værdiafklaring" (Gyldendal, 2000).

Fokus på børns trivsel

Selvom mange undersøgelser har vist, at kriminalpræventivt arbejde med børn og unge burde begynde i skolerne, er der ikke afsat timer til det i undervisningen. Dette har Sønderrikskolen i Esbjerg besluttet at lave om på, og de har nu indledt et projekt, som skal medvirke til børnenes trivsel.

Undersøgelser viser, at flere og flere danske børn ikke trives så godt, som man kunne ønske. En del børn keder sig i skolen eller føler sig ligefrem overset, hvilket kan få konsekvenser for deres fremtidige sociale liv, og for nogle kan det lede til kriminel adfærd. På Sønderrikskolen har man, på baggrund af denne viden, iværksat et projekt, som skal medvirke til børnenes trivsel. Projektet skal åbne mulighed for, at man i højere grad får formidlet nogle holdninger og værdier til den enkelte elev, så man kan styrke deres handlekompetence og give dem en god ballast i livet.

Skolelederen på Sønderrikskolen, Runa Rathmann, fortæller, hvordan man som optakt til projektet gennemførte en stor undersøgelse om mobning. Alle eleverne på skolen har udfyldt et spørgeskema

om deres oplevelser med mobning, og dette bliver nu evalueret for at give både lærere, elever og forældre en fornemmelse af det sociale liv på skolen.

Målet med projektet er, at børnene:

- Oplever skolen som et godt værested i skoletid og i fritid
- Får indflydelse på deres hverdag og arbejdsmiljø
- Får gode muligheder for fysisk udfoldelse
- Ser/oplever forældrene på banen
- Tilegner sig indsigt og forståelse for forskellige livsvilkår og værdier, således at de bliver i stand til selvstændigt og ansvarligt at vælge et godt liv
- Udvikler forudsætninger for, at de hver for sig og i fællesskab kan tage kritisk stilling

Det handler om værdier

Projektet 'Børns trivsel' tager form ud fra nogle værditilkendegivelser fra både børnene og deres forældre. På et forældremøde blev forældrene inddelt i nogle arbejdsgrupper. De skulle på små kort formulere nogle udsagn under overskriften "Hvad kan jeg gøre for at medvirke til børnenes trivsel". Grupperne kom

"Børns Trivsel" er et treårigt projekt på Sønderrikskolen i Esbjerg.

Reelt demokrati og klare værditilkendegivelser skal gøre skoledagen bedre.

Eleverne på Sønderrikskolen får mere tid til kreative aktiviteter.

Projektorienteret undervisning er højt prioriteret

Fysisk udfoldelse er en vigtig del af projektet.

frem til 70 værdier. Nu skal en række forældrerepræsentanter i fællesskab med klasselærerne sortere værdierne og finde frem til de 22 vigtigste. Herefter er det så op til forældrene i de enkelte klasser at udvælge fem værdier, som de mener, er de vigtigste. De værdier skal forældrene så efterleve. Forældrene er på den måde blevet involveret aktivt i at formidle nogle værdier til deres børn og udvikle børnenes bevidsthed om, hvilke værdier, der er værd at efterleve. Blandt de værdier, som gik igen hos mange af forældrene, var, at man skulle lære børnene accept og respekt for menneskers forskellighed og give en generel positiv indstilling over for skolen. Det betyder, at forældrene blandt andet skal lære børnene at være velforberejdede, arbejdsomme og engagerede, når de møder i skole.

Men det var ikke kun forældrene, der skulle formulere deres værdier. Eleverne skal også høres. De er nu i gang med at formulere tre til fem udsagn om, hvilke værdier der er vigtige for dem, under arbejdstitlen "Hvad er vigtigt for, at vi har det godt i vores klasse". Af de mange forslag der kommer ind, skal eleverne på klasseplan udvælge tre værdier, som passer til netop deres klasse. "Det er utrolig vigtigt for projektet, at eleverne selv vælger de værdier, de vil arbejde med i netop deres klasse", understreger Runa Rathmann; "når man skal arbejde med værdier, er det vigtigt, at det er børnenes egne, ellers kan man ikke forvente, at børnene skal tage dem til sig". På den måde bliver værdierne en integreret del af undervisningen. Ved hjælp af nogle succeskriterier er det så hensigten, at eleverne med tiden også skal evaluere, om de har nået de mål, de har sat sig i handlingsplanen. Eleverne har på samme måde været med til at evaluere mobbeundersøgelsen for at finde frem til, hvordan de kan bruge resultaterne i netop deres klasse. Også skolens lærere skal formulere nogle værdier om, hvad de kan gøre for at bidrage til klassens trivsel. Disse skal, sammen med elevernes værdier, danne baggrund for en handleplan, som klasselæreren og eleverne formulerer i fællesskab.

Lærer-til-lærerundervisning

En af målsætningerne for projektet "Børns trivsel" er, at man vil satse mere på elevernes kropslige og kreative udfoldelse. Man har derfor valgt at kombinere de obligatoriske boglige timer med flere kreative timer. "Ved at fokusere mere på det kreative og musiske og samtidig forsøge at integrere projektarbejdet som en naturlig arbejdsform i undervisningen, opnår man nogle langt roligere elever", siger Runa Rathmann.

Det konkrete tiltag med at indarbejde det kreative og musiske i undervisningen betyder, at lærerne er blevet efteruddannede i, hvordan de kan kombinere teori og praksis. Desuden udnytter man den erfaring, som allerede er på skolen. Det betyder, at de lærere, som har de ressourcer, der skal til, støtter op om de andre lærere. Denne form for lærer-til-lærerundervisning er blandt andet taget i anvendelse på det mellemste klassetrin.

For de mellemste klasser betyder "Børns trivsel", at man gør en ekstra indsats for at fastholde deres interesse for skolen. "Der sker ofte det, at de mellemste elever bliver forsømt", forklarer Runa Rathmann. Denne gruppe har lært de grundlæggende færdigheder, og derfor glemmer lærerne ofte at aktivere dem. Konsekvensen er, at eleverne begynder at kede sig, og de bliver skoletrætte. På Sønderriisskolen holder mellemklasserne til på en gård, hvor der er tilknyttet nogle værkstedsmiljøer, som skal give eleverne mulighed for frit at udfolde og udvikle deres praktiske, kreative og musiske færdigheder. Som et delprojekt har man tilknyttet nogle ekstra lærere til værkstederne. Disse lærere har de ressourcer, som skal til for at fastholde elevernes interesse, og samtidig støtter de op om de lærere, som ikke er så stærke i praktisk undervisning. I fællesskab skal lærerne nu forsøge at motivere de unge til at påbegynde nye projekter og at fastholde deres interesse for de kreative aspekter. Dermed håber man på at udfordre børnenes forskellige kompetencer og imødegå deres eventuelle skoletræthed.

Demokratitimen

En anden målsætning for at arbejde med børns trivsel i skolen er, at det, samtidig med at børnene generelt oplever en større glæde ved at gå i skole, også virker forebyggende. Netop det kriminalpræventive aspekt har fået en væsentlig plads på Sønderriisskolen, hvor faghæftet "Kriminalpræventiv undervisning - en vejledning" fra Det Kriminalpræventive Råd er blevet en obligatorisk del af elevernes læseplan. Faghæftet er en vejledning, som giver nogle ideer til, hvordan man kan beskæftige sig med kriminalitets- og misbrugsforebyggelse på de forskellige klassetrin i folkeskolen. Desuden indeholder faghæftet nogle konkrete forslag til temaer, man kan tage op til diskussion i klassen. Den kriminalpræventive undervisning på Sønderriisskolen er lagt ind i det, skolen kalder demokratitimen. Demokratitimen erstatter klassens tid og er planlagt sådan, at eleverne sammen med lærerne vælger nogle temaer fra faghæftet, som de ønsker at arbejde videre med i deres klasse. I timerne skal eleverne diskutere de emner, de har fundet frem til, og de skal lære at lave en dagsorden og at tage referat. Efter timerne skal eleverne igen være med til at evaluere indholdet af demokratitimerne.

"Når man arbejder med demokrati og værdier i folkeskolen, er det vigtigt, at man husker at fortælle eleverne, at det er det, de arbejder med", understreger Runa Rathmann. "Eleverne har brug for at få sat ord på, så det bliver synligt for dem, at de taler om demokrati. De skal kende demokratiets spilleregler og vide, at noget kan være rigtigt, selvom de ikke får ret". På Sønderriisskolen er der på samme måde ikke nogen af eleverne, der er i tvivl om, at de arbejder med bedre trivsel på skolen.

Eleverne skal have medansvar

Hele ideen med at inddrage eleverne i planlægningen af blandt andet demokratitimen er meget central i projektet. Man sikrer, at elevernes interesser bliver tilgodeset ved at lade dem få medindflydelse på, hvilke ting, de skal arbejde med og hvordan, de skal arbejde. Ved at inddrage eleverne aktivt i de beslutninger,

der vedrører deres undervisning, vil eleverne lære på en langt mere funktionel måde; når de arbejder med ting, der interesserer dem, involverer de sig automatisk mere, og de bliver mere modtagelige for budskaberne. Samtidig udvikler skolen elevernes ansvarsfølelse ved at inddrage dem aktivt i evalueringen af de projekter, de selv har sat i gang. Denne måde at tænke undervisning på kan, sammen med værdigrundlaget, være med til at sikre eleverne bedre trivsel i skolen. Dermed åbner man mulighed for at udvikle deres handlekompetencer, og give dem et godt fundament i livet.

Projekt "Børns trivsel"

- Giver tid til læring og leg
- Bygger på projektorienteret undervisning
- Giver udfoldelse i værkstedsmiljøer
- Sikrer målfastsættelse for den enkelte elev
- Styrker hele den demokratiske mulighed i skolen – bl.a. ved indførelse af en "demokratitime" som erstatning for klassens tid
- Styrker den kropslige udfoldelse
- Udvikler de praktiske, musiske og kreative færdigheder
- Sætter værdier til skue og debat
- Giver ansvarlighed til at vælge et godt liv
- Udvikler kritisk stillingtagen
- Får forældrene på banen

Skolens pædagogiske vision - og dens praksis

Skolen opleves forskelligt - alt efter om den enkelte elev finder mening med skolens aktiviteter eller ej. Hans Jørgen Kristensen har hæftet sig ved Flemming Balvigs undersøgelse: "RisikoUngdom" og især ved, "at kriminalitetsfrekvensen er større for de, der ikke klarer sig i skolen og de der ikke synes, de får lov at arbejde selvstændigt nok i skolen - og måske i det hele taget ikke synes om at gå i skole."

Der er altså forskel på, hvordan eleverne oplever skoleforløbet. Det følgende indlæg analyserer skolens overordnede opgaver og hvordan disse udmøntes i den praktiske pædagogiske folkeskolevirkelighed.

Skolens overordnede opgave

Skolens overordnede målsætning stiller primært krav om, at eleverne skal udstyres med forskellige kompetencer og kvalifikationer, dels de grundlæggende faglige og dels de mere bredspektrede. De grundlæggende faglige kompetencer har altid været skolens opgave, men de er kommet i det politiske søgelys i disse år. Det er ikke mindst sket efter den store internationale læseundersøgelse, der mente at kunne dokumentere, at danske børn var dårligere til at læse end børn fra de nationer, som vi oftest sammenligner os med. Bl.a. derfor er der lige nu et forøget pres på fagligheden i folkeskolen. Hans Jørgen Kristensen mener, at dette pres i stedet kan betyde et forøget tilbageskridt, således at flere elever falder fra i skolen.

Udover de rent faglige kompetencer skal folkeskolen også udvikle en række mere bredspektrede og mere moderne kompetencer, fx i tråd med Kompetencerådets bud:

Fire nødvendige kompetencer

- *Læringskompetence*, dvs. evnen til at tilegne sig viden og omforme den til værdiskabende handlinger.

- *Forandringskompetence*, dvs. evnen og viljen til at flytte sig, mentalt, fysisk og rollemæssigt.
- *Relationskompetence*, dvs. netværkskabelser og evnen til at håndtere diversitet.
- *Meningskompetence*, dvs. evnen til at kunne se, skabe og dele mening.

Den udvikling, som det moderne arbejdsmarked gennemlever, peger netop på, at medarbejderne - udover at være fagligt velfunderede - fx i lige så høj grad skal:

- Kunne tage ansvar
- Kunne løse opgaver selvstændigt
- Kunne være fleksible i en arbejdssituation

Det stiller anderledes og nye krav til skolen, for det er bl.a. her, børnene skal lære det. I skolen skal børnene derfor stifte bekendtskab med undervisnings- og arbejdsformer, der udvikler disse kompetencer. Projekt opgaven, der blev indført med Folkeskoleloven af 1993, er netop et udtryk for dette.

Dannelsesidealer

Hvis man ser nærmere på skolens indhold er folkeskolen især præget af fire dannelsesidealer:

- Det humanistiske
- Det politiske
- Det polytekniske
- Det praktisk/musiske

Det humanistiske dannelsesideal

har været fundamentet for den klassiske bogskole i de sidste 5-600 år. Oprindeligt bygger det på, at det er væsentligt at se på gamle klassiske tekster, der er en del af vores kulturelle historiske grundlag (fx filosofi, litteratur mm.).

Flere har igennem tiderne rettet kritik mod denne bogskole. Hans Jørgen Kristensen citerer her en italiener fra en

Hans Jørgen Kristensen
Cand.pæd.pæd. studielektor på Zahle seminarium.

Artiklen er redigeret ud fra Hans Jørgen Kristensens mundtlige indlæg på konferencen "Fremtidens Børn".

gruppe, der kaldte sig "Barbiana-drengene", som på et tidspunkt rettede en kritik imod den italienske skole:
"I der kalder jer de dannede, I gør det, fordi I har læst de samme bøger, taler om de samme ting, taler det samme sprog, men er det sådan, at I kender de italienske metalarbejdere og deres grundlag - deres liv?"

Citatet diskuterer grundlæggende forhold for skolen og dens herskende humanistiske dannelsesideal. Hvem har skolen og dens indhold en mening for?

Det politiske dannelsesideal kom hertil i 70'erne og omhandler tanker om demokrati. Det har rod i den tradition, hvor det er samtalen, dialogen, der er den bærende konstruktion. Lange samtaler - mange ord, mindre handling. Spørgsmålet er, om dét at være i lange samtalsituationer og beslutningssammenhænge svarer til børn og unges forventninger i dag. I praksis synes de unge ikke om fænomenet "politik".

Det polytekniske dannelsesideal har aldrig fyldt meget i skolen, men det naturvidenskabelige er tydeligt forsøgt manifesteret i Folkeskoleloven af 1993. Ved at indføre faget natur/teknik og bygge biologi, geografi og fysik/kemi

ovenpå er idéen, at børnene får mulighed for at arbejde mere eksperimenterende med naturvidenskabelige spørgsmål. Der ligger her nye ansatser til at tænke dannelse på.

Det praktisk/musiske dannelsesideal er tænkt kunstbetonet. Reelt fylder det ikke meget i skolen. Dertil er timetallet for lille. Tanken har været, at det burde realiseres som et gennemgående tema i fagene og i forskellige tilhørende tværfaglige sammenhænge.

Spørgsmålet er, om disse fire dannelsesidealer rummer moderne børn og unges hverdagsliv, og hvor langt læseplanens idé- og værdigrundlag er fra de værdier, der optager børn og unge i dag? Og hvordan bliver disse dannelsesidealer filtreret gennem skolens kultur?

En ting er det overordnede værditeoretiske grundlag, noget andet er den praksis, som bæres ind i skolen gennem pædagoger og lærere, og dét, der sker i mødet mellem børn og unge på den ene side og pædagoger eller lærere på den anden side.

Lærer- og pædagogkulturen har en række særtræk. Når de overordnede dannelsesidealer filtreres igennem

Når dannelsesidealene filtreres gennem lærer- og pædagogkulturen, ændrer de udseende. Spørgsmålet er, om idealerne så passer til moderne børn og unges hverdagsliv.

Først når børnene finder mening med undervisningen lærer de noget.

denne kultur, kan de komme ud i helt andre og meget forskellige udgaver.

Ifølge Hans Jørgen Kristensen kan lærer- og pædagogkulturen generelt karakteriseres som en slags "konfliktssnakkekultur, der er moraliserende på en blid og rund måde, som nogle unge opponerer imod."

Over for og i mødet med denne kultur finder vi de moderne unge, som færdes i en helt anden virkelighed, end deres lærere og pædagoger, fx på burgerbarer, på job i Netto og som generelt har et naturligt, men også voldsomt liv i forhold til moderne medier. Hvad sker der i mødet? Er der tale om, at man tager afstand fra hinanden eller bare "føler hinanden på tænderne"? Mødets form har måske afgørende indflydelse på, om moderne børn og unge finder mening, får forståelse og dermed lærer noget.

Paratviden og projektarbejde
Mange voksne, herunder politikere, bekymrer sig om børns paratviden - og ser denne paratviden som den vigtigste form for viden overhovedet. Følgende historie kan illustrere dette:
For en del år siden blev der fra politisk hold sat et arbejde i gang med at belyse, hvad det er for kundskaber og værdier,

vi skal have med i folkeskolen i det 21. århundrede. Og det, der havde chokeret politikerne var, at elevernes paratviden ikke levede op til deres og andre voksnes forventninger. Helt konkret var der et eksempel på, at en gruppe gymnasieelever ikke vidste noget om de historiske forhold omkring 1864 - og at de fx ikke kunne placere Sønderborg på et kort. En professor, der var involveret i Regeringens arbejde med folkeskolens indhold, spekulerede noget over, hvordan han skulle forholde sig til, at eleverne ikke kunne placere Sønderborg på et kort - så han stillede sin 12-årige søn et spørgsmål: "Sig mig, hvor ligger Slagelse?" Drengen så på ham og sagde "hvorfor spørger du om det - det er da underligt?" "Sig det nu", sagde faderen, "hvor ligger Slagelse?" "Jamen hvorfor spørger du om det?", gentog drengen, og svarede til sidst "Slagelse ligger jo i bunden af 3. division...". Drengen vidste godt, hvor Slagelse lå, men i hans svar lå en anden tolkning af spørgsmålet, for drengens interesse handlede om fodbold og ikke lige aktuelt om geografi.

Børn og unge har masser af paratviden - de har oven i købet tilegnet sig den uden at gå i skole, uden lærere, ja, måske uden forældre. Børn lærer det, de er optaget af og det, der betyder

noget for dem, fx sport og musik - helt ligesom os voksne. Det, de nære voksne, som betyder noget for børnene, er optaget af og gider snakke med børnene om - det bliver ligeledes tilegnet.

Men hvis skolens indhold bygger på en dannelsesforestilling langt fra børnenes hverdagsliv og deres virkelighed, så kan mødet mellem børn og unge og skolekulturen bliver vanskeligt. For hvem går i dag rundt og taler om, hvor Sønderborg eller Slagelse ligger henne - med mindre man får brug for det? Måske afhænger den enkelte elevs skolesucces derfor af, om skolens indhold har en reel betydning for eleverne og, om der er mulighed for at beskæftige sig med noget, man er optaget af.

En analyse af den praktiske virkelighed kan illustrere dette. Hans Jørgen Kristensen har undersøgt forskellige projektarbejder rundt om i landet og konkluderer herudfra, at langt den overvejende del af dem er styret af typiske, ja, næsten klassiske "lærer-emner" - de emner som har styret det pædagogiske landskab i mindst 40 år - eller i de samme år som Hans Jørgen Kristensen selv har været lærer.

Lærer-emner er fx jernalderen, middelalderen, vand, skoven m.m.

Elev-emner er præget af fx sport, medier, vold, mobning, gadebørn, truede dyr, og ofte dét, der fylder deres fritidsliv. Tit synes lærerne, at disse emner er for voldsomme, og de kan være bange for at arbejde med dem i undervisningen.

“ Børnene skelner ikke mellem skole og fritid, denne skelnen tilhører de voksnes verden. Men måske har børnene netop brug for, at få disse voldsomme temaer, der fylder deres hverdagsliv, bearbejdet sammen med en voksen - fx i skolen ” siger Hans Jørgen Kristensen.

Skolen må nødvendigvis være et sted, hvor eleverne ikke bare skal beskæftiges, men hvor de kan finde en mening i indholdet - og dermed lære noget.

Fire forestillinger om læring

Der tales generelt om flere opfattelser af læring. For at forstå det, der finder sted i skolen og efterfølgende se på, hvad eleverne lærer af det, mener Hans Jørgen Kristensen, at det har betydning at se på og analysere forskellige begreber om læring. I det følgende præsenteres derfor fire forskellige forestillinger om læring, som præger den pædagogiske diskussion netop nu.

Læring som resultat af formidling

Her tænkes læring som viden, der kan overføres fra læreren til eleven. I denne klassiske forestilling ligger også indbygget, at jo mere, der undervises og overføres, jo mere lærer eleverne. Der er et par typiske lærerbemærkninger knyttet hertil. "Det ved du jo godt - jeg har lige fortalt dig det" - eller "Jeg kan ikke tale med mine elever, når jeg underviser", eller sagt på en anden måde - der er ikke plads til to-vejs-kommunikation. Der er ikke bygget meget fællesskab ind i denne læringsforståelse.

Læring som resultat af eget arbejde

Professor Steen Larsen har brugt udtrykket: "Det er den, der arbejder, der lærer". Men gives der mulighed for mere praktisk arbejde i skolen? Hvor ofte viser skolens aktiviteter sig ikke som "højrehandsaktiviteter" og udfyldninger. Men forudsætningen for denne virksomhed i skolen kunne og burde rumme aktiviteter, som børn kunne se en mening med.

Læring som kontinuerlige kommunikationsprocesser gennem tænkning og kommunikation

Den enkeltes tænkning provokeres her i en kommunikationssammenhæng. Derfor drejer det sig om at etablere kommunikation, der udfordrer og provokerer. Der skal således skabes fællesskaber, undersøgende producerende fællesskaber, som har en tæt kommunikation også om det eksistentielle.

Læring gennem deltagelse i kulturel praksis

Her er inspirationen hentet fra traditionel mesterlærepraksis og forskningen heri. Læreren skal her optræde som forbilledlig mester eller sjakbejs, som man kan

imitere. Læreren skal gå foran som et godt eksempel. Det ligger i virkeligheden langt fra det, vi i pædagogkulturen har vænnet os til, at læreren skulle. Her har det mest handlet om, at barnet selv skulle finde ud af tingene. Mesterlæren repræsenteres i praktisk produktion og i projektarbejde, hvor indholdet er konkret og giver mening.

Læreren som mester

Hans Jørgen Kristensens overordnede bud på den ideelle udvikling hedder "handlekompetence". Vejen til at nå dette mål ligger i at udvikle en række forskellige kompetencer hos børn og unge, herunder faglige kompetencer, men endvidere social kompetence erhvervet i skolens fællesskab. Klangbunden for alt dette er tillid til sig selv og til andre, og at det fællesskab, som den enkelte er en del af, indeholder nogle muligheder, der er værd at bevare. Alle disse faktorer er forudsætninger for at handlekompetence kan udvikles. Hvordan man arbejder med det i praksis er knyttet til forestillingen om læring. Her er Hans Jørgen Kristensens bedste bud lige nu, at det hænger sammen med projektarbejde og produktionsarbejde - med læreren som mesteren i et praksisfællesskab med eleverne. Denne mesterlærepraksis rummer mulighed

for at tilføre undervisningen et meningsfuldt indhold, der kan skabe de nødvendige forudsætninger for både mening og forståelse for moderne børn og unge.

Mange voksne ser paratviden som den vigtigste form for viden overhovedet. Men børn lærer igennem de ting, de er optaget af og dét, der betyder noget for dem.

Udadvendt energi

Projektet "Udadvendt energi" bruger sang, dans og slagsmål som metode til at udvikle elevernes koncentration. Projektet er afprøvet på Hellig Kors Skole i København.

Da vi en råkold decemberdag besøger Hellig Kors Skole i København, er der stille på gangene. I de fleste lokaler arbejdes; der læses, skrives, regnes og snakkes. Men i et enkelt lokale er alt anderledes. Her er man i gang med dramaøvelser - der spilles teater. Øvelserne skal munde ud i en forestilling, som 7.v skal vise den følgende fredag for lærere, forældre og søskende.

Dramalæreren Joan Ørting er i dag kommet på hårdt arbejde under opvarmingsøvelserne, som dagen naturligt starter med. Det kræver engagement, koncentration og samarbejde at fuldføre Joans anvisninger; man er på hele tiden, hvad enten man er lærer eller elev. Joan er mesteren, der instruerer fællesskabet - eleverne i 7.v.

Man mærker en tryghed og en åbenhed, men sådan har det ifølge Inge Lis Thomsen, som er klasselærer, ikke været under hele forløbet. Eleverne har udviklet sig undervejs og er blevet bedre til at koncentrere sig og samarbejde om opgaverne. Men det har været krævende for både elever og undervisere, for de temaer og discipliner, der er blevet undervist i, har rod i en ganske anden pædagogisk tradition end den, folkeskolen normalt tager sit udgangspunkt i.

7.v mod nye horisonter

Fra 1. november 2000 og indtil juleferien var bøger, hæfter og stole i 7.v's klasse-lokale byttet ud med kammåtter, sang, dans og slagsmål. I stedet for at bruge blyant og papir anvendte klassens elever i projektet deres egen krop og trænede den sammen med stemmen i takt til musikken. Derfor var klassens engagerede lærere i projektperioden byttet ud med stunt- og dramainstruktører, og i stedet blev lærerne Inge Lis Thomsen og Pia Klausen observatører og deltagere i skøn forening.

Hellig Kors Skole ligger på Nørrebro i København. Mere end 65% af eleverne

på skolen er to-sprogede. I 7.v er det 13 af de i alt 18 elever.

Klassen er ikke udvalgt, fordi den er særlig problematisk og har behov for en speciel pædagogisk indsats. Men erfaringerne fra projekt "Udadvendt energi" skal bidrage til viden om, hvordan følelser, kommunikation og samarbejde har betydning for børns udvikling og holdningsændring. Målet er overordnet at forebygge vold, kriminalitet og andre uønskede ungdomsproblemer i fremtiden. Derfor har Det Kriminalpræventive Råd ydet økonomisk støtte til projektet. Der fokuseres primært på følgende udvikling hos eleverne undervejs:

- Udvikling af elevernes selvtillid/selv-værd
- Udvikling af elevernes samarbejdsevner
- Udvikling af elevernes gensidige respekt
- Udvikling af elevernes refleksionsevne (bevidsthed om sig selv og egne muligheder)

Projektet evalueres gennem logbogsskrivning og interview med de involverede elever, ligesom der er optaget en TV-udsendelse undervejs. Det interessante er, om man kan måle effekten af projektet, når eleverne genoptager den almindelige undervisning.

Ideer og visioner

Martin Spang Olsen er en af projektets idémagere. Han har i sin bog "Sang, dans og slagsmål" mere teoretisk formuleret de idéer, der ligger til grund for projektet. Her skriver han blandt andet: "...kroppen skal aldrig blot "motioneres", men skal indgå i en kreativ, musisk og sansende sammenhæng, hvorved følelserne naturligt og umærkeligt bearbejdes."

Martin Spang Olsen ser lyde og rytmer som hurtige veje til underbevidstheden, idet musik og sang rent fysisk sætter kroppen i svingninger. Dette rytmiske arbejde løser op for spændinger og

følelser, og har dermed generelt en positiv effekt på børns adfærd.

Dans med partner er en del af konceptet og rummer social træning. Det at følge partnerens bevægelse kræver indlevelse og samarbejdsevne, ligesom dansen i samarbejde med musikken har en løsende effekt på deltagerne.

Kampteknik omfatter ligesom dans og slagsmål rytmiske bevægelser og lyde. Selv om man berører negative følelser, når man efterligner livstruende situationer - i det børn opfatter som leg - lærer man at tage ansvar, fokusere og improvisere. Legen afsluttes med massage, så de vilde energier beroliges. Denne disciplin rummer en særlig mulighed for at udleve fortrængte følelser og vil derfor være en naturlig forudsætning for de to øvrige discipliner (sang og dans).

Indbygget i tanken om sang, dans og slagsmål ligger, at den praktiske gennemførelse af øvelserne forestås og forevises af træneren og læreren. Læreren fremstår således som en slags mester, og dermed har Martin Spang Olsens filosofi og undervisning rod i det, som Hans Jørgen Kristensen også kalder "læring som deltagelse i kulturel praksis" (se s. 25). Moderne børn lever et meget individuelt og differentieret liv i en kaotisk verden, hvor det kan være svært at navigere på egen hånd. Det er derfor vigtigt for dem at udvikle sociale relationer og tillid til voksne "læremestere".

Tilbage til bord, stol og blyant

Godt to måneder efter projektets afslutning er eleverne i 7. v vendt tilbage til skolebordene, og kammåtterne har igen fundet deres faste plads på hylden. Måtterne er dog ikke lagt længere væk, end at de fire gange med 14 dages mellemrum findes frem og øvelserne fra projektperioden gentages.

Men hvad har de knap to måneders utraditionelle undervisning i sang, dans og kampsport betydet for klassen - har det overhovedet haft nogen indflydelse på eleverne?

Klassens lærer, Inge Lis Thomsen, er ikke et sekund i tvivl: Der er sket store ændringer i klassen, og det er hun ikke alene om at mene. Både lærere og elever har været meget positive i deres evaluering af projektet, og det fremgår tydeligt af den evalueringsrapport, der er udarbejdet, at langt størstedelen af eleverne har gjort både faglige og personlige fremskridt.

Faglig fremgang

Fremgangen mærkes tydeligt i undervisningen: Eleverne er blevet meget bedre til at koncentrere sig. Ifølge Inge Lis kan de nu uden problemer sidde stille og koncentrere sig i 1 ½ time - og det smitter af på det faglige.

En matematik- og danskprøve både før og efter projektperioden viser, at 16 ud af klassens 18 elever på trods af at have været udelukket fra den traditionelle undervisning har gjort faglige fremskridt. Samlet har klassen forbedret sig 20% i dansk og 13% i matematik.

Eleverne har også selv bemærket den forbedrede koncentrationsevne: "Når man kan koncentrere sig bedre, så bliver man også bedre i skolen", siger Kalil på 13 år, der er blevet meget bedre til

Dramalæreren Joan Ørting instruerer eleverne før dagens træning.

Klasselærer Inge Lis Thomsen er ikke i tvivl om, at projektet har haft en gavnlig effekt på eleverne.

dansk. Kalil mener selv, at det både skyldes, at han er blevet bedre til at koncentrere sig men også, at han i løbet af projektet har haft mulighed for at tale mere dansk med sine jævnaldrene.

Fra passiv tilskuer til aktiv deltager
Selv om det ofte har krævet mange kræfter at nå ind til eleverne, har de alle ifølge Martin Spang Olsen opnået succesoplevelser: "Ingen har forladt projektet uberørt i forhold til personlig udvikling og forøget selvværd." Det er præcis, hvad Inge Lis havde håbet på. Hun har gennem hele projektet kunne følge eleverne og kan konstatere, at alle på et eller andet plan har opnået en personlig udvikling blandt andet i form af større selvværd. Især har én af klassens pakistanske drenge ændret sig markant. Fra at være dén, der aldrig sagde noget i timerne, er han nu blomstret op og er blevet meget aktiv i undervisningen. Han er endda på eget initiativ begyndt at gå til engelsk på ungdomsskolen.

En anden elev, der virkelig har nået bemærkelsesværdige fremskridt, er en pige, der lider af "Asbergersyndromet" (en form for autisme, der gør hende ude af stand til at aflæse andres kropssprog og vise glæde). Pigen er nu begyndt at smile og er blevet bedre rent motorisk; tidligere kunne hun ikke gribe en bold, men det kan hun nu. Derudover er hun efter de to måneder blevet i stand til at deltage i det sociale liv, fx ved at smådrille de andre - en ting hun aldrig har gjort tidligere.

Fysisk kontakt skaber gensidig respekt
I projektet blev eleverne tilskyndet til at arbejde sammen om øvelserne på kryds og tværs af de normale skel i klassen. Det betød blandt andet, at drenge og piger skulle arbejde sammen. Dette var en uvant situation for eleverne, der i begyndelsen gjorde modstand. Men det varede ikke længe, inden de begyndte at overskride den usynlige barriere mellem kønnene: "Inden for de første tre dage gik klassens motorisk bedste dreng hen til klassens motorisk svageste pige og valgte at være sammen med hende. Han havde fra den ene dag til

den anden vist sig at være fantastisk god til at bruge sin krop, og han havde overskud til at nære omsorg for og hjælpe andre", skriver Munir Avn, én af projektets trænere, i evalueringsrapporten.

Arbejdet med de forskellige øvelser kønnene imellem har gjort, at der er kommet et meget bedre forhold mellem drengene og pigerne i 7. v. "Drengene og pigerne er begyndt at snakke mere med hinanden," siger Heidi på 13 år. Det har ifølge Kalil givet anledning til, at de er begyndt at respektere hinanden mere, og dermed er de også blevet mere lydhøre over for hinanden.

Den gensidige respekt og tolerance har styrket elevernes samarbejdsevne. Fx vandt klassens piger en 2. plads i den sidste volleyball-turnering, de deltog i, selv om de ikke havde nået at øve sig særlig meget. Heidi mener selv, at den gode placering skyldes, at de er blevet bedre til at samarbejde.

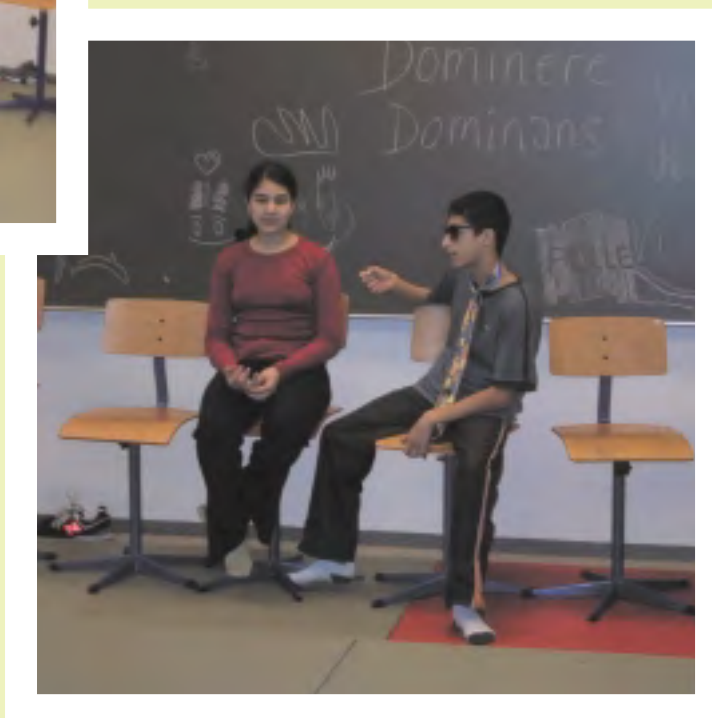
Bedre stemning i klassen

Både lærere og elever er enige om, at det intense samvær og øvelserne har skabt en meget bedre stemning i klassen. Gennem projektperioden har eleverne fået et større kendskab til hinanden - og de enkeltes stærke og svage sider. Det har ændret deres bevidsthed om hinanden og dermed også den måde, hvorpå de omgås.

"Efter projektets afslutning har mange udtalt, at drilleri og forskelsbehandling eleverne imellem er forsvundet", siger Martin Spang Olsen i rapporten. Dette bekræftes af elevernes evaluering, hvor de giver udtryk for, at de er glade for at skulle i skole om morgenen, og at de er blevet mere søde og hjælpsomme over for hinanden.

På sporet af læring

Et af de ønskede mål med projektet var at fremme elevernes refleksionsevne, og de skulle derfor skrive logbog gennem hele projektet. Desværre viste det sig, at det var vanskeligt at få alle elever til at skrive systematisk i logbogen. Det er derfor en fordel, hvis eleverne øves i

det, inden projektet påbegyndes - måske i forhold til den daglige undervisning.

Men på trods af at skriveøvelsen ikke fungerede optimalt, kan lærerne alligevel konstatere, at eleverne er blevet mere bevidste mht. sig selv og hinanden - fx har de lært, "at det kan betale sig at kommunikere om tingene i stedet for bare at være sure eller ødelægge det for de andre", siger dramalærer Joan Ørting.

Eleverne og Inge Lis har været glade for projektet og vil gerne have mere sang, dans og slagsmål på skoleskemaet generelt hele året. Fx en hel formiddag om ugen - og det må gerne være en del af hele skoleforløbet. Inge Lis er ikke i

tvivl om, at det vil udvikle og styrke eleverne både personligt og fagligt.

Projektet har givet de professionelle en række spor og pejlemærker, der bringer os alle nærmere en forståelse af børns læreprocesser. Resultaterne fra projektet peger på, at en række mere personlige kompetencer (selvværd, koncentrations- og refleksionsevne) danner fundament for børns evne til at kunne lære.

Udviklingen af disse personlige og sociale kompetencer har stor indflydelse på det faglige udbytte af skolegangen og på udvikling af de mange færdigheder, som børn og unge skal erhverve sig for at kunne begå sig i den moderne verden.

Den anderledes undervisningsform var meget uvant for eleverne i starten, men efterhånden blev de mere åbne og frie i deres udtryksform.

Litteratur:
Martin Spang Olsen
"Sang, dans og slagsmål",
L&R Fakta, 1998.

Skoletræthed afspejles i kriminalstatistikken

I nogle skoleklasser er over halvdelen af eleverne ligeglade med eller kede af skolen. I de samme klasser er risikoen for at begå kriminalitet ti gange så stor, som i klasser, hvor alle eleverne trives. Flemming Balvigs undersøgelse af ungdomskriminalitet, "RisikoUngdom", peger på skolen som det væsentligste indsatsområde i kriminalitetsforebyggelsen.

Når man kigger på ungdomskriminaliteten igennem 20 år viser det sig, at langt flere 14-15 årige er lovlydige i dag end tidligere. Det positive kriminalpræventive aspekt af dette er, at lovlydigheden sandsynligvis er selvforstærkende. Det er blevet mere "normalt" at holde sig på dydens smalle sti. Blandt de lovlydige unge anses det for direkte dumt at begå kriminalitet pga. mulige konsekvenser for deres egen fremtid. Mere end hver tredje 14-15 årig har i 1999 ikke stjålet så meget som et tyggegummi i Netto - endsige lavet det, der er værre.

Den positive udvikling har dog en mere negativ modpol - en lille gruppe tungt kriminelle er blevet endnu tungere. Der er sket en polarisering mellem de lovlydige unge og dem, der laver kriminalitet gentagne gange. Og når "de hvide bliver hvidere, bliver de sorte sortere". Der findes ikke længere så stor en mellemgruppe, som kan danne en forbindelse mellem de lovlydige og "gengangerne". Konsekvensen bliver, at gengangerne nu er yderligere fastlåst i kriminaliteten. Hvis de først har begået en kriminel handling, har de langt sværere ved at blive accepteret igen og på ny blive inkluderet i det store fællesskab. Den positive udvikling for de fleste unge har altså medført en yderligere marginalisering af gengangerne - en marginalisering, som er selvforstærkende.

Flemming Balvig skriver om gengangerne i undersøgelsens konklusion, at "I visse henseender er der blevet flere, der har et problematisk forhold til deres folkeskole.

At ændre på dette forhold må anses som såvel en af de største som vanskeligste kriminalpræventive udfordringer for det nye årtusinde, hvis man også vil gøre noget ved den tungeste del af ungdomskriminaliteten: Den del af ungdomskriminaliteten som kun begås af nogle få procent, men som tæller meget i det samlede billede, fordi der er tale om en gruppe, der dels begår den mest alvorlige form for kriminalitet og dels begår såvel denne som den mindre alvorlige hyppigst." ("RisikoUngdom" side 234).

Folkeskolens rolle

Når det ikke er lykkedes at mindske gruppen af gengangere, skyldes det sandsynligvis, at folkeskolen ikke har haft succes med at fange gruppen holdningsmæssigt og fagligt. Meget tyder på, at disse elever mangler tilbud af mere utraditionel art, end den almindelige klasseundervisning kan tilbyde. Mange af gruppens problemer kan nemlig føres tilbage til deres vanskeligheder med at finde sig til rette i skolesystemet. Undersøgelsen viser, at gengangernes holdning til skolen er negativ. Enten er de ligeglade, eller også bryder de sig decideret ikke om at gå i skole.

“ Elevernes holdning til skolen er afgørende for deres livsstil og kriminalitetsudvikling”, siger Flemming Balvig. "I klasser, hvor mere end hver tredje elev er ligeglad eller negativ over for skolen, er andelen af kriminelle oppe på ca. 30 %. I klasser med stor skoletilfredshed er tallet 2-3 % ”

Det er i særdeleshed drenge, der reagerer med kriminalitet, hvis skoleforholdene opleves negativt. Pigerne finder oftere andre måder at afreagere på, hvis de ikke trives i skolen. Der er blandt drengene en tydelig sammenhæng mellem hvor kedelig og fastlåst de oplever skoleundervisningen, og hvor kriminelle de er. 57 % af alle drenge, som mener, de ikke får lov til at arbejde selvstændigt nok i

Flemming Balvig

Professor, dr.jur. v/ Det juridiske Fakultet på Københavns Universitet. Har bl.a. forestået undersøgelsen "RisikoUngdom" i samarbejde med Det Kriminalpræventive Råd. Undersøgelsen beskriver de seneste 20 års udvikling i unges kriminalitet.

Artiklen er dels redigeret ud fra Flemming Balvigs mundtlige indlæg på konferencen "Fremtidens Børn" dels uddrag af undersøgelsen "RisikoUngdom" fra 1999.

skolen, begår kriminalitet. Tallet er 8% blandt drenge, som mener, at der er mulighed for selvstændig udfoldelse i alle fag.

Trivsel og succes i skolen er altså markante faktorer, når man vil tale om forebyggelse af kriminalitet. Hvis de unge ikke har succes i skolen, finder de alternative veje at få social status og respekt på. Og det er desværre ofte kriminelle veje. "For dem (gengangerne) bliver kriminaliteten i en vis udstrækning den alternative målestok, som skolemæssig

succes er for de fleste andre unge, når man skal vurdere hinandens sociale status og anseelse. Indbrudstyveriet bliver nøglen til respekt på samme måde som 11-tallet i regneprøven er for andre. Kriminaliteten ... er en livsstil, man på grund af skolens manglende funktion som platform og det bristede fremtidsperspektiv ikke oplever at have noget alternativ til", konkluderer undersøgelsen ("RisikoUngdom" s. 218).

Der er altså ikke meget perspektiv i at forsøge at tilpasse de skoletrætte unge til den nuværende skoleform. Hvis skolen skal være et reelt fundament for udviklingen af positive fremtidsmuligheder for disse unge, så må formen ændres for gruppen.

Bevar optimismen

Hvis vi ser bort fra den lille gruppe gengangere, som kræver en særlig indsats, så er der tilgængelig grund til at glæde sig over den positive udvikling, der er sket generelt hos unge 14-15 årige.

Paradoksalt nok er nedgangen i deres kriminalitet sket samtidig med, at de unges hverdag har ændret sig på en række punkter, som normalt er faresignaler om en udskridning mod kriminalitet. For eksempel skændes unge generelt mere med deres forældre, de går til flere fester, drikker mere alkohol, keder sig mere i skolen og har en lavere lovmoral end tidligere. Men de er samtidig blevet mere fremtidsdisciplinerede. De træffer deres valg ud fra, hvad der kan betale sig for dem set i et fremtidsperspektiv. De undlader at begå kriminalitet, fordi de synes, det er for risikabelt for deres fremtidige muligheder.

Den store gruppe fremtidsdisciplinerede unge er dog ikke så synlige i vores bevidsthed. Der fokuseres mest på den lille hårde kerne, som samlet set begår den hyppigste og den hårdeste kriminalitet. Særligt medierne er optaget af at synliggøre de få, som laver meget, og det kan give os en fornemmelse af, at gruppen er større, end den reelt er.

Når mandagspralerierne bliver mediernes sandhed

Hvis man skal tro på medierne står det skidt til med de unge og deres forbrug af stoffer, ikke mindst ecstasy. Men denne opfattelse er et udtryk for det udgangspunkt, man tager, når man beskriver problemet. I stedet for at piske en stemning op, fordi 5 % af de unge har prøvet ecstasy, kan man glædes over, at 95 % ikke har stiftet bekendtskab med stoffet. Flemming Balvig opfordrer os til at anskue problemerne mere nuanceret. "Det er ikke underligt, at mange unge kender én, der har prøvet ecstasy. Så snart en enkelt har prøvet det, véd en hel skole det formentlig – og det er derfor ikke mærkeligt. Det, der undrer mig mere, er, at så mange ikke har været i kontakt med stoffet, når snakken om det er så intens", siger han.

En fordrejet opfattelse af unges forbrug af fx ecstasy og alkohol kan også skyldes, at de unge selv sender overdrevne signaler om, hvilken adfærd de synes er acceptabel. Flemming Balvig taler om "flertalsmisforståelser", som bygger på de unges forventning til, hvad der er "normal adfærd". Hvis det anses for sejt at drikke sig fuld og score kærester i weekenden, så vil mange prale af deres vilde udfoldelser, når de kommer i skole om mandagen. Man prøver at overgå hinanden. Kammerater, som kender sandheden om den kedelige weekend i familiens skød, indgår ubevidst aftaler om ikke at sladre. Man dækker hinanden ind. Problemet er de grupper, der "ikke er med". Her kan der opstå prestige i at gøre noget, som man tror er en accepteret adfærd.

Når eleverne bliver stillet over for misforståelserne, kan der pludselig ske et holdningsskift i en hel klasse. Det acceptable bliver nu uacceptabelt, og det bliver tilladt at erkende, at man lever et ganske almindeligt liv – også i weekendene.

Forebyggelse i stedet for straf

Det er vigtigt, at man tager det udgangspunkt, at de fleste unge ER lovlige. Det kan have en forstærkende virkning

på de processer, der holder de unge fri af kriminalitet. Hvis vi generelt udsender signaler om, at lovlighed blandt unge er normen, så kan vi måske have held til at holde flere ude af perspektivløse kriminelle fremtidsudsigter. Desværre er der en tendens til at give et billede af, at unge er mere kriminelle, end de reelle tal viser.

De unges kriminalitet er ofte et symptom på mistrivsel – og skal behandles som sådan. Vi skal mistrivselen til livs, og det kan bl.a. gøres ved at tilbyde de unge en hverdag med mere indhold og en udfordring af deres forskelligartede kompetencer.

"Det er yderst sjældent, at de kriminelle handlinger, der begås af børn og unge under eller lige omkring den kriminelle lavalder, er særligt alvorlige for samfundet. Den helt afgørende grund til at interessere sig for deres kriminalitet er derfor hensynet til børnene og de unge selv. Deres kriminalitet er først og fremmest et problem, fordi den ofte er et symptom på, at de aktuelt har andre og alvorligere problemer i deres dagligdag, og fordi det drejer sig om handlinger, som kan give dem problemer, måske ikke aktuelt, men så siden hen i deres liv. Straffesystemet er ikke et system, der inkluderer folk i samfundet. Det er et system, der ekskluderer. Vejen til straffesystemet er derfor vejen ud af samfundet, ikke ind i samfundet." ("RisikoUngdom" s. 211).

Leg bag hegn

Flemming Mouritsen

Lektor ved Center for Kulturstudier ved Syddansk Universitet i Odense. Forsker i børnekultur, kulturhistorie, børns udtryksformer og legekultur.

Artiklen er redigeret ud fra

Flemming Mouritsens mundtlige indlæg på konferencen "Fremtidens Børn".

Samfundsændringer igennem de sidste 40 år har betydet, at børnene ikke mere har ubegrænsede steder, hvor de kan udfolde sig frit. De er sat bag hegn både mentalt og fysisk. Flemming Mouritsen giver en beskrivelse af børns behov for det frie rum for at kunne opnå sociale og kulturelle kompetencer.

Børns dagligliv er ændret radikalt på bare få årtier. Når vi i dag indretter dagligdagen for vores børn, sker det ud fra en funktionalistisk måde at forholde sig til barndommen på. I dag er det karakteristisk, at vi organiserer barndommen efter en tidsskematik, og efter hvilken alder børnene har. Vi anbringer små børn i vuggestuer, lidt større børn i børnehaver og store børn i fritidshjem og klubber. Tid og alder er de givne parametre, som børnenes liv er indrettet efter. Ser man på skolens aldersopdeling, så er det også helt tydeligt, at børnene identificerer sig voldsomt med de klassertrin, de befinder sig på.

Før var lokalområdet samlingsstedet og udfoldelsesrummet for børnene - børn i alle aldre og af begge køn var sammen. De store børn arrangerede legene så alle børn var med. Børnene var traditionsbærere, som gav traditionerne videre til hinanden. Nøglen til kulturen overleveres fra den ene generation til den næste igennem legen og igennem børnenes uformelle netværk. Det gør den stadigvæk, men ikke med så stor en sammenhæng som tidligere. Vores moderne livsforhold svækker en del af kulturformidlingen, fordi børnenes hverdag er så markant opdelt.

Fra udendørs til indendørs

Et andet træk ved nutidens barndomsliv er, at det er flyttet indendørs. Livet leves ikke mere i så høj grad sammen med kammeraterne i boligvarteret eller på gaden. "Et af de centrale rum at lege i tidligere var "gaden". Gaden var et mytologisk sted, og for de voksne gjaldt det om at holde børnene væk fra gaden.

Det blev - og bliver stadigvæk - opfattet som et farligt sted, hvor man kommer i dårligt selskab. Indsatsen i 50'erne var at finde andre arenaer til børnene, og det var her hele grundlaget for at institutionsverdenen blev oprettet. I dag er gaden mere end nogensinde et farligt sted på grund af trafikken, og vi er nødt til at sætte hegn om institutionerne. Hegnet bliver et centralt symbol på vores organisering af barnelivet," siger Flemming Mouritsen.

“Hvor børnene førhen var med i alle ting, har ungerne i dag ikke mulighed for at deltage i omverdenen. De kan fx ikke færdes mellem hjem og institution selv - det er livsfarligt. Det er virkelig en begrænsning af deres rum og en afgørende hindring for deres udfoldelsesmuligheder”

"Vi henter og bringer børnene fra skole og institutioner, fordi det er for farligt at sende dem ud i trafikken selv. Vi flytter dem fra en boble til en anden. Men institutionaliseringen har nået en grænse - det er andre ting, der skal til i forhold til børnelivet. Institutionsverdenen er utilstrækkelig", mener Flemming Mouritsen.

Legen som læreplads

Betingelserne for børnenes liv er ikke ligegyldig for børnenes kultur. Men på trods af, at "mødestederne" forsvinder og begrænsninger i det fysiske rum i mange tilfælde er markante, formår børnene at forholde sig aktivt til de nye "rum".

Et eksempel er indendørsaktiviteter, hvor de nye medier er blevet dominerende. Selvom scenen er skiftet, har børn og unge stadig en evne til at indoptage det nye på deres egne præmisser. Medierne er i dag et grundlag for en del af børnenes legekultur, og børnene bruger medierne som råstof i deres lege og fortællinger. Det er fejlagtigt at tro, at medierne begrænser børnene til passivt at blive underholdt. Børnene bruger produkterne som en ny dimension i

deres leg. Medierne er blevet børnenes fælles referenceramme.

I børne- og ungdomskulturen ligger også en trang til at finde aktivitetsformer, som udfordrer det regulerede og regelrette voksenliv. Når unge fx bruger en bygnings flade tag som skateboardbane, skaber de taget om til en anden arena, end det er tiltænkt. De "kultiverer" rummet, så det passer til deres selvudtryk.

Specielt drengeskulturen udfordrer de voksnes regulerede verden. Kappeløb og konkurrencer er en del af legen - det handler om iscenesættelse og om på den måde at skabe og udvikle en identitet. I dag er det nok mere et spørgsmål om at udfordre de mentale grænser - og ikke i så høj grad de fysiske farlige grænser. Et eksempel kunne være videokigning, hvor drenge låner gyserfilm eller voldsfilm for at vise, at de tør udsætte sig for den slags og for at vise, at de tør bryde de voksnes forbud. Børne- og ungdomskulturen handler om at skabe en identitet gennem fortællinger og symboler. Det er en måde at forstå sig selv på.

Drengeskultur

Drengeskulturen bruger mange gange Robin Hood-symbolet som et mønster i legen. Drengene er de lovløse uden for systemet, der kæmper mod ordensmagten - de voksne.

Drengenes krigslege og skydelege har i en periode ikke været velset i institutionsverdenen. Vi mener, at drengene skoler hinanden til at blive krigere. Men skydelegene er avancerede og artistiske,

og handler om organisering og at få legen til at fungere. Et slagsmål i leg bryder sammen, hvis den lige pludselig bliver alvor. Drengene markerer, hvornår det er leg og hvornår det er alvor - og grænserne skal overholdes, hvis legen skal være vellykket. Det handler om at undgå volden og at bevæge sig på kanten. Legen kan få fællesskabet til at svinge.

Bandernes funktion

En vigtig del af drengeskulturen er kammeratskabskredsen, gerne med 3-4 kammerater. Det handler om at kunne identificere sig med en gruppe - på godt og ondt. I dag taler vi meget om bander, og begrebet har næsten udelukkende en negativ betydning. Men vi er nødt til at se på det bagvedliggende ved banderne. For de unge har det i meget høj grad en betydning at kunne identificere sig med de andre i banden og bandens værdier. En stor kulturel historie ligger bag. I alle store byer er der et træfpunkt for bander, fx skaterbander. Træfpunkterne bruges af de lokale unge som træningsbane. De opøver færdighederne. De indlærer noget fra legekulturen. Selvom udtrykkene er skiftet fra vores barndom, så er det stadig en legekultur. Grundlaget er det samme - det gælder om at opøve færdigheder og optræne specielle kompetencer. I gamle dage var det måske langspyt, rim og remser. I dag er det måske skatere eller rulleskøjter. Banden er et stærkt grundlag og et organiserende element i børnegrupper, og for børnene har de en stor social prestige.

Drengeskole

Drengeskolen handler ofte om:

- At "vove pelsen", at gøre noget farligt
- At bryde reglerne

Drengeskolen er mange gange orienteret mod kappeløb og kamp.

Bander

En bande er en lokal uformel organisering.

Bander kan være vigtige for børn og unge, fordi de danner grundlaget for at udvikle kulturelle og sociale kompetencer.

I nogle tilfælde kan bander være problematiske og farlige, hvis de fx har kriminalitet som "indvielsesritual".

“Banden er et nødvendigt element som giver de unge “know how” og færdigheder, og som udvikler til at tage det moderne livs rum og sociale sammenhæng til sig. Nogle bander oplærer desværre medlemmerne til kriminalitet og udstødning – men generelt er banderne afgørende i forhold til social og kulturel læring”

Det moderne opdragelsesapparat
Når vi fokuserer på børnenes udvikling, er vi alt for opmærksomme på det, de skal “opdrages” til. Vi overser den store betydning, som sociale og kulturelle netværk har for børnenes udvikling.

For os voksne er børn ufærdige væsener. De voksnes plan med børn er at udvikle dem mod voksenlivet. Vi opfatter børn som nogen, der mangler noget, og det pædagogiske system er vores store behandlingsapparat. Vi institutionaliserer og pædagogiserer alle problemstillinger. Derfor er der hos mange børn en overfølsomhed over for pædagogiseringen, som hele tiden kommer med løsningsforslag og rationalitet. Vi suspenderer børnene som nogen, der kan noget selv og som deltagere, der skal involeres.

“Vi sætter dem mentalt og fysisk bag et hegn i en årelang proces mod et udefineret punkt mod voksenlivet - samtidig med, at vi har en idealiseret opfattelse af barndom og ungdom,” mener Flemming Mouritsen.

Vores opfattelse af barndommen er dannet ud fra to historiske retninger. Tilbage i 1700-tallet opfattede man børn og unge som trusler mod orden - en kaosmagt som var farlig for dem selv og for samfundet. Her var legen det farlige. Det var kropsligt, voldsomt og uden for voksen kontrol. Legen blev dæmoniseret,

og ”tugt” blev på dette tidspunkt et centralt begreb i børneopdragelsen. Dannelses- og renselsesprocessen blev vejen til et fornuftigt voksenliv. Ca. 100 år senere, i Romantikken, anså man ”naturen” som noget positiv. Det rene, barnlige og frie udfoldelse måtte ikke spoles. Der lå en idealisering af barndommen i tiden. Begge disse retninger ligger i vores kultur i dag.

Tredelt børnekultur
Flemming Mouritsen opdeler børnekulturen i tre typer:

1. Den kultur, der er *produceret* for børn af voksne. Denne type er repræsenteret i henholdsvis institutionsverdenen, som vi opfatter som ”kvalitetskulturen”, der kan opdrage til et selvstændigt og kontrolleret liv med kvalitet og værdi, og ”den markedsorienterede kultur”, som vi opfatter som underholdningspræget, ukontrolleret og uorganiseret. Den markedsorienterede børnekultur anses mange gange for at underminere den ”gode” opdragelse – og for at servere ”kulturel junk food”.

2. Den anden type børnekultur er kultur *med* børn. Det gælder fx forskellige formelle fritidsaktiviteter (sport og musikskole) eller uformelle projekter, hvor børn og voksne samarbejder i forskellige ”værksteder”.

3. Den sidste type børnekultur er *Børns kultur* – eller det som kan kaldes legekultur. Legekulturen frembringes i børnenes netværk, og er de særlige udtryksformer, børn bruger. Det er karakteristisk, at mange af de udtryk som børn frembringer i deres leg opfattes som ligegyldige af de voksne. Det kan fx være elastikhop eller klappelege. Men børnene opfatter dem ikke som ligegyldige. For dem handler det om at tilegne sig nogle færdigheder – at blive gode til noget. De voksne aflæser legen ud fra en pædagogisk synsvinkel og opfatter udtrykkene som uoriginale, barnlige, måske støj og kaos. Men legen skal ses som en kompleks størrelse, som bl.a. er grundlaget for, hvad børn tilegner sig i det pædagogiske system – herunder skolen.

Slip de unge løs

“På grund af manglende respekt for det her fristed, er der kommet andre boller på suppen: Hvis du sviner, ryger du ud og bliver blacklistet!”

Beskeden på den hvide tavle i entreen til Skanderborgs Ungdomshus er ikke til at tage fejl af – og at der er alvor bag ordene, vidner listen med navnene på 3 bortviste unge om. Sammen med de 5 par gummisko og 10 skateboard, der er linet op på snorlige geledder langs væggen under tavlen, signalerer den også tydeligt, at de unge skatere, der selv bestemmer alt her i den tidligere fabriksbygning, forstår at tage det ansvar på sig.

“Vi er meget glade for det her sted – derfor passer vi på det”, forklarer en af de 10 unge, der lige nu sidder i sofaerne inde i hyggerummet, som også er udrustet med bar, tv, video og playstation:

“Det er fedt at få frirum til at opdage, at man kan føre sine ideer ud i livet og gøre dem til virkelighed, hvis man vil. Da vi startede hernede, var der ingenting, og nu har vi fået bygget alt det her op! Derfor er huset her vores eget barn”, siger Thomas på 19 år, der går i 3. g og er kommet i huset siden 1998.

Udover den faste kerne besøger over 100 løsere tilknyttede unge mellem 14 og 22 år hver uge huset, som også rummer en stor hal med ramper og to mindre rum – det ene er de unge ved at lydisolere, så det kan bruges som musikrum uden at naboerne generes.

Mødt med skepsis
”Hvordan tør I – det skal nok gå galt!” “Sådan nogle bemærkninger blev vi bombarderet med, da vi for fire år siden besluttede at etablere et ungdomshus for foreningsløse unge. Meningen var, at de kunne bruge huset, som de selv ønskede, uden pædagoger eller andre voksne ved roret. Men vi har haft en

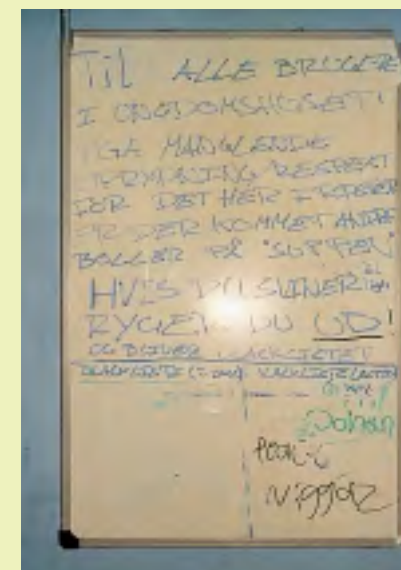
jerntro på projektet, selvom det da også har prikket i maven ind i mellem”, siger skolekonsulent Lone Buch, der sidder i den anden ende af bygningen, hvor kommunens ungdomsskole, ungdomsvejleder og SSP-konsulent har til huse. Medarbejderne herfra SSP-samarbejdet træder gerne til, hvis de unge har brug for dem.

Ungdomshuset blev etableret som et to-årigt forsøg i 1996, da Socialministeriet opfordrede kommunerne til at etablere fritidstilbud målrettet på foreningsløse unge og finansieret ved hjælp af 5 %-puljen. Skanderborg kommune bevilgede derfor 200.000 kroner, og ungdomsskolens leder Erik Pontoppidan samlede – sammen med en lokal politimand og en foreningsmand – en gruppe af interesserede, foreningsløse unge i foråret ’97. Et ungdomshus stod højt på deres ønskeliste, og da fabriksbygningen på en stille sidevej i byens centrum samtidig blev ledig, besluttede de voksne bag projektet sig for at slå til:

“Det er en vigtig pointe – hvis man vil have de unge engageret, så skal man handle hurtigt, når de ytrer deres ønsker. Går der tre måneder eller et år, før der sker noget, mister de motivationen,” siger ungdomsskoleleder Erik Pontoppidan.

Passer på pengene
I dag er ungdomshuset et permanent tilbud: I 1998 var en gruppe af husets brugere med til at formulere den kommunale ungdomspolitik, hvor de gav udtryk for, at de gerne ville beholde huset. Og 14 dage efter at udkastet var afleveret til politikerne, var det en realitet.

“For de unge havde bevist, at de kunne få huset til at fungere, og samtidig har især vores borgmester meget stor tillid til ungdomscenterets personale og til de unge, så der var bred opbakning i byrådet,” siger formand for borgerbetjeningsudvalget Sys Jensen (V). Kommunen har fra starten betalt husleje

Et brugerstyret ungdomshus i Skanderborg giver de unge ansvarlighed og selvstændighed.

Litteratur:
Flemming Mouritsen, "Legekultur - essays om børnekultur, leg og fortælling", Odense Universitetsforlag 1996.

og varme. Derudover har de unge via fonde, Lions Club og andre skaffet penge til den øvrige drift. Og nej, pengene bliver ikke brændt af på fis og ballade i løbet af årets første måneder – de unge er dygtige til at klunse brugte møbler og få højtalere, maling mv. sponsoreret af det lokale erhvervsliv.

Alle indkøb, regler og initiativer besluttes i fællesskab i husets åbne styregruppe, der holder møde hver tirsdag klokken 19, hvor alle er velkomne. Dog har de unge indført en regel om, at mindst tre personer skal være enige om en beslutning, før den er gyldig. Det skete efter en ung en gang brugte 500 kroner til et fodboldspil, hvilket de andre mente var spild af penge.

De voksne blander sig kun, hvis der er klager udefra, som kan true husets rygte og dermed eksistens. Samtidig er det fra starten blevet understreget, at er der stoffer eller kriminelle bander i huset, bliver det lukket omgående. "Det vil kommunen under ingen omstændigheder være med til at støtte", siger Sys Jensen.

Positivt anarki

"Positivt anarki vil jeg kalde den måde, vi kører huset på," siger Thomas, der står i baren i sofarummet og laver kaffe sammen med Mikkel på 22 år. De er i dag de ældste brugere af huset:

“ Vi får en masse godt ud af, at der ikke er nogen, der bestemmer over hinanden. En får en god idé, og så bakker de andre op og hjælper med at føre den ud i livet. Og opstår der problemer, laver vi i fællesskab nogle regler, der fjerner problemerne – for når man først har mærket på sin egen krop, hvorfor en regel er nødvendig, vil man også gerne overholde den ” siger Mikkel.

Opbakningen fra byrådet i forbindelse med ungdomspolitikken er efter hans mening en af de vigtigste grunde til, at huset kører så godt: "Selvom vi ikke taler samme sprog, vil de gerne høre på os – det er et skulderklap, at de synes, vi har gjort det godt, selvom

de måske ville have grebet tingene anderledes an".

"Det er også fedt at have byrådet som stærk makker. Med deres opbakning kan vi klare de mindre kriser, der naturligt opstår, når man skal lære at få sådan et sted her til at fungere – fx klager fra naboerne over larm. Og det betyder selvfølgelig også, at vi ikke brænder dem af den anden vej – respekt og ansvar følges hånd i hånd", siger Thomas.

Bevidstheden om, hvor vigtigt det er, at huset ikke får et dårligt rygte ude i byen, betyder bl.a., at de unge altid fjerner affald, der flyder udenfor huset, selvom de ikke selv har smidt det. Og da der for nylig var et læserbrev i den lokale avis, hvor en vred forælder klagede over, at hans søn på 14 havde drukket øl i ungdomshuset, kontaktede de unge omgående avisen og blev interviewet til en større artikel, hvor de forklarede, hvordan huset fungerer:

"I princippet må der hverken være øl eller stoffer hernede. Ryger folk hash hernede, ryger de ud – det er totalt forbudt. For vi ved, at kommunen omgænder lukker huset, hvis her er stoffer, og at vi ikke får sådan et sted her igen, hvis det sker. Men vi ser gennem fingrene med en øl eller to – det er bedre, at vi lærer at drikke på en behersket måde her, end at vi vælter svinestive rundt i gaderne og brækker os udover det hele, fordi vi ikke må drikke nogen steder. Det er da sket, at en er kammet over her i huset, men så siger vi: "Det skal IKKE gentage sig!!!", og sætter ham til selv at gøre rent efter sig. Og så sker det rent faktisk ikke igen, så det er en pænt effektiv måde at tackle det på", understreger Mikkel.

Lærer at tage ansvar

Jacob på 15, der hører til den store flok af nye, der er begyndt efter sommerferien, er enig:

"Man lærer at tage ansvar hernede. For to måneder siden lignede huset fx et bombet lokum, fordi det flød med cigaretskodder, pommers frittes bakker

og tomme flasker over alt. Så tog vi en ordentlig omgang, hvor vi fik ryddet op, og siden har her været pænt. Også fordi vi har besluttet at blackliste dem, der ikke respekterer, at man skal rydde op efter sig og smider slikpapir og skodder på gulvet. Vi har haft et par stykker, der har fået karantæne en uge, men kun en har fået livsvarig, fordi han saboterede alle regler - vi er nemlig enige om, at en idiot ikke skal have lov at ødelægge det for alle os andre".

“ De fleste af os er faktisk bedre til at rydde op her end hjemme på vores værelser, for her er der ingen voksne, der kommanderer rundt med os ” siger Casper, 15 år.

Sammen med Marc har han lige malet hele den ene langvæg i hallen med ramperne hvid, fordi den var overmalet med tags: "Til sidst så det simpelthen så grimt ud, at vi var nødt til at male den over", siger Marc, 15 år.

Marc og Casper er enige om, at det er sjovere at være i ungdomshuset end i den lokale ungdomsklub: "Dernede kommer de voksne hele tiden rendende og vil bestemme – det er kedeligt, for de forstår ikke altid, hvordan vi unge helst vil have tingene. Og så er det også fedt, at vi får frihed til at føre vores

ideer ud i livet her og fx lave koncerter".

Konstruktiv plads til fejltrin

Indimellem opstår der problemer – fx den gang, hvor en fyr lånte huset til en privat fest og bagefter stjal husets anlæg og nogle cd'ere. "Men i stedet for at anmelde det til politiet, ringede vi til ham og talte med store bogstaver, så han fattede budskabet. Vi sagde, at vi ville gå til politiet og hans forældre, hvis det hele ikke stod her igen dagen efter. Og det gjorde det så", forklarer Mikkel, 22 år, der har været med fra starten, og som netop er begyndt på HF.

Der har også været lidt problemer med husets nøglesystem. Styregruppen beslutter, hvem der må få en af de 15 nøgler til huset, og der er desuden en nøgle, man kan låne inde i centeret til at låse sig ind med, hvis man ikke selv har en. Der følger forpligtelser med at have en nøgle – bl.a. skal man låse, når man som den sidste forlader huset. Ellers bliver den inddraget. Men på et tidspunkt opdagede de unge, at folk begyndte at kopiere nøglen ude i byen. Derfor har de nu investeret i systemnøgler, så de har styr på, hvem der kommer i huset: "En af de bedste ting ved huset her er, at der er plads til, at vi kan lave fejl - man lærer en masse af at lave fejl og

Skaterne har selv udsmykket endevæggen i ungdomshusets store lokale. Her er tre af husets faste brugere foran væggen.

finde bedre måder at få tingene til at fungere på. For på den måde forstår man meget bedre, hvorfor det er vigtigt at tage ansvar og overholde regler – det lærer man jo ikke i en almindelig klub, hvor pædagogerne beslutter nogle regler henover hovedet på én, som man ikke rigtig forstår, hvorfor er der”.

De gamle opdrager de nye

“De nye, der kommer hernede, kan fx godt være en anelse ukultiverede i forhold til os andre. Men de tilpasser sig hurtigt, for de kan jo mærke, at vi passer godt på stedet, og at vi siger fra, hvis der kommer én og smadrer løs”, siger Thomas. Og nej, de nye, der stadig kommer i huset, føler sig ikke tromlet af de gamle: “Der er rigtig fedt hernede – vi har et godt venskab, hvor alle støtter hinanden. Og så lærer du en masse af selv at skulle tage ansvar”, siger Frederik på 14.

“I ungdomsklubben lavede jeg ikke ret meget andet end at spille computer og billard – hernede snakker vi mere sammen og bliver bedre venner”, siger Hjalde, også 14. Men en ting er træls ved ungdomshuset – at medarbejderne inde fra centeret hver aften klokken 20

kommer ind og beder dem under 15 år om at forlade huset:

“De voksne har ikke blandet sig før, men siden det læserbrev fra den vrede forælder var i avisen, er de begyndt at blande sig. Det er en stor belastning, at de henover hovedet på os beslutter at løse problemet på den måde”, siger Thomas:

“Jeg ved godt, at de kun vil gøre det bedste for os, men så skulle de i stedet for give os mulighed for at løse det selv. Fx kunne vi have inviteret forælderen hened og forklaret ham, hvad huset her er for et sted, så han kan få lidt bedre fornemmelse for, hvad hans barn render rundt og laver”.

Generelt er de unge ellers glade for de voksne i centeret – og de lærte også en masse af den støtteperson, der var ansat 10 timer ugentlig for et par år siden til at hjælpe dem med at få realiseret de mange ideer, der ikke rigtig blev til noget: “Han lærte os teknikkerne til at gennemføre dem – at dele ansvaret for de forskellige opgaver ud, søge fonde, kontakte de rigtige personer i kommunen osv. Og vi vil også gerne have hjælp fra de voksne til regnskaber osv. Men reglerne vil vi selv lave”, siger Mikkel.

Svært ikke at blande sig

“De unge har helt klart en stor ansvarlighed, og de er dygtige til at tackle de problemer, der dukker op. Men brugergruppen er blevet yngre det sidste halve år, hvor der er begyndt at dukke en del 14-årige op og det giver nogle andre problemer end hidtil, hvor gennemsnitsalderen har været 15-22 år. Bl.a. har vi en fornemmelse af, at de små har svært ved at påtage sig det nødvendige ansvar for stedet – derfor har vi faktisk siden starten sagt, at man skulle være over 15 for at komme i huset. Men det har ikke været nødvendigt at håndhæve det før nu,” siger Erik Pontoppidan.

Udover at sørge for at unge under 15 ikke opholder sig i huset efter klokken 20, har centeret derfor også sendt et brev hjem til de yngres forældre og forklaret dem, at huset ikke er et almindeligt klubtilbud med pædagoger som dagligt ansvarlige. “Ellers har vi stort set ikke blandet os, selvom det ikke altid er lige let”, understreger Lone Buch: “Huset er jo meget sårbart overfor kritik udefra - det er ikke alle i byen, der forstår, at de unge nogle gange skal træde ved siden af for at blive klogere. Men vi har den ene gang efter den anden oplevet, at de unge rent faktisk kan styre tingene – huset er ikke blevet en bule, de slås ikke, de kaster ikke med flasker, de ryger ikke hash osv. Selvfølgelig begår de indimellem fejl, men ikke mere alvorlige, end at vi kan gå ind og hjælpe dem med at rode sig ud af dem igen”.

“Måske ville nogle af de unge i huset rode sig ud i noget, hvis de ikke havde haft ungdomshuset. For det er med til at styrke deres følelse af, at de kan bruge deres kræfter på noget godt, og på at det er en god idé at tage ansvar og engagere sig i samfundet”, pointerer Lone Buch.

“Hvis vi ikke havde haft ungdomshuset, var de måske søgt ned i Byparken eller på parkeringspladser rundt om i byen”, siger Sys Jensen.

Behov for mange flere tilbud

SSP-konsulent Pia Hostrup kan nikke genkendende til, at ungdomshuset har en positiv indflydelse på brugerne, men hun understreger samtidig, at der stadig er mange andre grupper i byen, der mangler gode fritidstilbud – en del af de mere indadvendte unge tilbringer fx al deres tid udenfor skolen alene hjemme foran skærmen: “Mange af de misbrugs- eller kriminalitetstruede unge, jeg er i kontakt med, tager heller ikke nogle udadrettede initiativer, bl.a. fordi vi som voksne ikke har været gode nok til at finde deres ressourcer og få dem aktive – endnu”, tilføjer hun. Disse unge kommer ikke i ungdomshuset. Og den store gruppe somaliske unge, der bor i byen, er heller aldrig rigtig faldet til i huset, selvom de bliver mødt med åbne arme, når de besøger huset. Måske fordi de bor i den anden ende af byen.

“Selvom projektet er lykkedes, skal vi ikke gøre os forestillinger om, at vi kan redde alle, der kommer i huset - det kan ikke stå alene, der skal også være andre tilbud andre steder, hvor de voksne spiller en større rolle, og hvor der er plads til andre grupper unge.

Fem par sko på rad og række viser at de unge kan holde orden.

Den første gruppe unge, vi havde hernede, var fx lidt mere velafrettede i forhold til vi voksnes bud på, hvad huset skulle bruges til: male- og strikkeværksteder, fællesspisning, foredrag osv. Det tiltrak desværre ikke ret mange andre unge. Men da der så pludselig en dag dukkede tre skatere op, som ikke var så interesserede i de eksisterende aktiviteter, men som gerne ville have lov at sætte en rampe op hernede, gav vi dem lov. I løbet af kort tid kom en masse andre skatere til med masse af nye ideer som musikarrangementer, EU-debatter og sådan noget. Og da den gamle gruppe efterhånden fik andre interesser, overtog skaterne huset helt”, forklarer Erik Pontoppidan.

Frie rum styrker unge

“Unge har forskellige behov, men jeg tror en stigende gruppe har brug for frie rum og frie forhold, hvor de kan udfolde sig på en anden måde”, påpeger Lone Buch:

“*I ungdomsvejledningen oplever jeg jo gang på gang de unge, som er blevet tabt på gulvet, fordi de er blevet passet og plejet hele vejen op gennem institutionerne og klubberne i sådan en grad, at verden vælter for dem, når de pludselig bliver 19 og ikke har lært at fungere selvstændigt i nye sammenhænge og selv skabe nye kontakter. Den gruppe af unge, der går i stykker på den konto, vokser i øjeblikket. Ligesom de unge, der sidder isolerede derhjemme i fritiden, bliver psykisk syge, fordi de ikke har fået de sociale inputs, det giver at høre med til en gruppe*”

Den faglige udfordring

Flere faktorer er ifølge Lone Buch og Erik Pontoppidan afgørende for, at et projekt som ungdomshuset kan lykkes: “Først og fremmest skal man som voksen have en åbenhed overfor at ændre kurs og droppe de strategier, der viser sig ikke at holde. Og det kræver nogle gange, at man er i stand til at tænke helt forfra og vende 180 grader”, siger Lone Buch.

“En stor faglig udfordring er også omstillingen til en anden voksenrolle, end vi er vant til i ungdomsskolens og

ungdomsklubbens regi. Men den er afgørende, hvis de unge skal føle det ejerskab til projektet, som giver dem lyst til at engagere sig mere aktivt og ansvarligt end i en traditionel voksenstyret klub: “Noget af det værste ved jer voksne er, at I har så svært ved at tage den rygsæk af erfaring, I har med jer, af,” som de unge formulerer det – et signal til os om, at de helst vil have, at vi stiller rygsækken med alle vores formaning og opdragende råd fra os - og tør lade den stå - så de kan få lov at udfolde sig mere frit på deres egne præmisser,” siger hun og understreger, at det ikke kan lade sig gøre, hvis man ikke virkelig vil de unge på deres egne præmisser:

“De gennemskuer dig lynhurtigt, så der skal en god portion ildsjælsengagement til, ellers kan du ligeså godt dreje nøglen om med det samme, for så gider de unge ikke være med. Omvendt giver det bonus at engagere sig i arbejdet med unge på nye måder”, understreger hun.

“Hvis jeg var blevet spurgt for fire år siden, hvor længe jeg ville tro, at projekt Ungdomshus kunne bære, ville jeg sige kort tid – for det kan jo ikke være rigtigt, at de kan klare sig selv i længere tid, tænker man. Men det kan de,” smiler Erik Pontoppidan.